

ความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน ที่ควรมีอยู่ในรากฐานการเรียนรู้

โดย

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

บทนำ

หากสามารถมองเห็นภาพชีวิตคนได้ถึงสัจธรรมอย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง อีกทั้งมองเห็นโครงสร้างซึ่งเป็นพื้นฐานรองรับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นองค์ประกอบอย่างสานถึงซึ่งกันและกันเป็นหนึ่งเดียว น่าจะช่วยให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงสรรพสิ่งอื่น ๆ ซึ่งมีการหยิบยกมาพิจารณาค้นหาความจริง ล้วนมีเหตุอยู่ในรากฐานจิตใจคน และเป็นผลจากพฤติกรรมของคนย่อมมีผลวนกลับมาเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข ที่อยู่ในรากฐานจิตใจคนผู้คิดและปฏิบัติ หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า หากมองที่รูปแบบซึ่งปรากฏเห็นได้ในแต่ละช่วง ล้วนเป็นเพียงปลายเหตุเท่านั้น

ดังนั้นถ้าเราแต่ละคนสามารถหยั่งรู้ได้ถึงความจริงของสิ่งเหล่านี้เห็นต่อไปอีกว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเริ่มต้นจากสิ่งที่คิดว่าเป็นเรื่องราวของเศรษฐกิจและสังคม ล้วนถือเป็นการเริ่มต้นจากสิ่งซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือหรือเปลือกนอก โดยเหตุที่ตนหวังว่าหากนำมาใช้ประกอบการปฏิบัติน่าจะนำมาซึ่งผลสำเร็จทางเศรษฐกิจและสังคม แต่กลับส่งผลทำให้ยึดติดอยู่กับมัน กลายเป็นเงื่อนไขปิดกั้นวิถีทางอันจะนำไปสู่สิ่งที่เป็นของจริง

แม้ผลซึ่งเกิดขึ้นในสังคมระยะสั้น อาจเห็นเป็นภาพที่สวยงามหรือนำมาอ้างได้ แต่ในระยะยาวหากรอดต่อไป เพื่อให้มั่นใจถึงความจริง ถ้าไม่เข้าข้างตัวเองเพราะมีภาวะมีผลประโยชน์ส่วนตนเข้ามาเกี่ยวข้อง คงต้องยอมรับว่ากลับส่งผลทำให้สังคมและเศรษฐกิจต้องทรุดหนักยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลสัมพันธ์ถึงความเสื่อมโทรมในรากฐานจิตใจและคนท้องถิ่น อันควรถือว่าเป็นพิษเป็นภัยร้ายแรงที่สุด

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ภาพการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานเหตุผลดังกล่าว ปรากฏเด่นชัดมากกว่า จากสังคมที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นพื้นฐานรองรับการดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่น ซึ่งหากมองจากมุมนี้ควรถือว่าคนท้องถิ่นน่าจะมีโอกาสดีกว่า เพราะโดยธรรมชาติย่อมมีสิทธิ์ร่วมกันเป็นเจ้าของ จึงมีโอกาสเหนือกว่าในการนำมาใช้ หากมีการร่วมมือร่วมความคิดกันจัดการอย่างอิสระ

อนึ่ง การมีโอกาสนำมาใช้ประโยชน์ ย่อมช่วยให้รู้คุณค่าจึงส่งผลสร้างจิตสำนึกร่วมกันที่จะอนุรักษ์พื้นฐานดังกล่าวไว้ภายในรากฐานจิตใจอย่างเป็นวัฏจักร แต่กลับพบว่าชีวิตแต่ละคนจำต้องประสบกับภาวะสูญเสียดังนี้ไม่เพียงด้านวัตถุหากหมายถึงรากฐานจิตใจอันถือเป็นที่สุดแล้ว

ด้วยเหตุนี้เอง เราคงมุ่งมองแต่เพียงทรัพยากรธรรมชาติในด้านที่เป็นกายภาพ ซึ่งหมายถึงสินแร่ต่าง ๆ และชีวภาพซึ่งหมายถึงพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่า ที่มักหนีบยกมากล่าวเน้นถึงความหลากหลาย อันเป็นการมองจาก ทศนคติที่ยึดติดวัตถุคงไม่ได้ ถ้ายังสามารถเข้าใจว่า การนำสิ่งเหล่านี้มาพิจารณาก็เพราะมีคนเป็นเหตุเป็นผล จึงน่าจะมองได้ลึกซึ้งยิ่งกว่านั้นว่า คุณภาพชีวิตคน ซึ่งควรมีโอกาสและวิถีทางที่เติบโตขึ้นสู่ความเป็นมนุษย์อย่างพร้อมมูลยิ่งขึ้นบนพื้นฐานภูมิปัญญาของแต่ละคน

ซึ่งหมายถึงการเจริญด้วยแนวคิดที่มั่นคงอยู่บนพื้นฐานสัจจะและช่วยให้คิดได้อย่างอิสระสำหรับใช้หาทางออกด้วยตนเองหลังจากพบกับปัญหาต่าง ๆ ได้คล่องตัวยิ่งขึ้นโดยไม่ต้องเดินตามคนอื่น ซึ่งทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อระบบเศรษฐกิจและสังคมซึ่งถูกสร้างไว้โดยคนต่างถิ่นอย่างเป็นธรรมชาติ ดังที่อุดมการณ์และเป้าหมายการจัดการศึกษาได้ประกาศไว้ แต่ตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันกลับทำให้รู้สึกเสมือนว่าเป็นเพียงการพูดการเขียน

เมื่อกล่าวมาถึงขณะนี้ ทำให้นึกถึงบทความเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนได้เขียนไว้เมื่อไม่นานมานี้ในหัวข้อเรื่อง อิสรภาพในการมองเห็นตลาดของเกษตรกรไทย ซึ่งนำลงพิมพ์ในหนังสือชื่อ เกษตรกรที่รัก หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หนังสือเล่มนี้สะท้อนภาพผลที่ปรากฏแก่สังคมไทยชัดเจนพอสมควร และสภาพการจัดการศึกษาเท่าที่เป็นมาแล้วจนถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่สะท้อนวิสัยทัศน์ที่สามารถล่วงเข้าไปถึงปัญหาซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานคน หากกลับห่างออกไปมากยิ่งขึ้น เพราะยิ่งคิดก็ยิ่งห่างจากรากฐานจริงซึ่งปรากฏอยู่ในใจตัวเองออกไปทุกขณะ

ภาวะการสูญเสียดังกล่าวเท่าที่เป็นมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ได้สะท้อนภาพพฤติกรรมของคนในสังคมออกมาปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นในสายตาคู่คนกลุ่มซึ่งยังเข้าถึงและเห็นได้ น่าจะเกิดจากเหตุปัจจัยที่เข้าไปแฝงเป็นเงาอยู่ในรากฐานการศึกษาของแต่ละคนอย่างลึกซึ้งจนเป็นธรรมชาติ และกลายเป็นคนส่วนใหญ่ในระบบการจัดการ อีกทั้งในมุมกลับ ระบบการจัดการก็ได้รับการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะและโครงสร้างตัวเอง มาเอื้ออำนวยให้มีการรับเอาคนซึ่งมีลักษณะและโครงสร้างแนวคิดดังกล่าว ให้มีโอกาสเข้าสู่อำนาจอีกทางหนึ่งอย่างเป็นธรรมชาติ

ผลที่ปรากฏในช่วงหลัง ๆ จึงสะท้อนให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นว่า แนวคิดคนส่วนใหญ่มีทิศทางเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นชัดยิ่งขึ้นว่า ยิ่งได้รับการศึกษาด้านการจัดการ มีตำแหน่งและหน้าที่การงาน อีกทั้งมีโอกาสถืออำนาจสูงขึ้น กลับยิ่งมองภาพการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยความเข้าใจที่มุ่งเน้นไปยังสิ่งซึ่งเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เป็นเพียงส่วนปรุงแต่งหรือสิ่งสมมุติ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงไปบนพื้นฐานที่ปราศจากตัวตน ทำให้การคาดการณ์ต่าง ๆ ต้องประสพกับความล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่ เพราะขาดรากฐานการมองเห็นสัจธรรมของชีวิตคน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด

ดังที่ปรากฏให้เห็นได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนทั้งแนวคิดและพฤติกรรมทำให้รู้ว่า มีเหตุและผลสืบเนื่องมาจากภาวะยึดติดซึ่งเกิดจากอิทธิพลเงื่อนไขด้านวัตถุ เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคนอย่างชัดเจน

เมื่อมีโอกาสนำปัญหาเศรษฐกิจมาพิจารณาและแสดงออก มักมีแนวโน้มสูงมากที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการนำเอาเงินและวัตถุซึ่งเป็นด้านปริมาณมาเป็นเครื่องมือเน้นความสำคัญ ซึ่งถือเป็นวิถีทางที่ห่างจากรากฐานจริงของแต่ละคนซึ่งเป็นเหตุที่แท้จริงของผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ยิ่งขึ้นไปอีก

อนึ่ง บนพื้นฐานความจริง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ร่วมวิถีการเปลี่ยนแปลงกับมนุษย์แต่ละคน แม้เพื่อมนุษย์ด้วยกันเอง ล้วนมีกระแสสัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงด้านรูปวัตถุหากสำคัญ กล่าวคือ ปรากฏการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจและความคิดของมนุษย์โดยเฉพาะคนท้องถิ่น

ดังนั้นถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่ปล่อยยี่ให้สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเห็นได้สัมผัสได้ผ่านพ้นตนไปเฉย ๆ อย่างไม่รู้ความหมาย โดยที่เห็นว่า **ไม่ว่าเรื่องใดแม้เรื่องเล็กเรื่องใหญ่ต่างสานถึงสังขารมเดียวกันหมด** การนำแนวคิดความเชื่อในสังขารมซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองลงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นธรรมชาติ ย่อมปรากฏกระแสและทิศทางเปลี่ยนแปลงภายในรากฐานจิตใจตนเองที่หยั่งรากลงลึกซึ่งถึงเหตุและผลยิ่งขึ้น

อีกทั้งในมุขกลับ ย่อมหวนกลับออกมกำหนดวิธีปฏิบัติที่มีรูปลักษณะและทิศทางสอดคล้องกันกับเหตุผล ช่วยให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น ทำให้มีความหวัง ในการนำความสำเร็จมาสู่การพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยที่ไม่ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนทั้งแก่สังคมและแต่ละคน

จากเนื้อหาสาระเท่าที่ชี้แจงเหตุผลมาแล้วทั้งหมด สำหรับบุคคลผู้มีรากฐานจิตใจอิสระถึงระดับหนึ่งโดยไม่ถูกอิทธิพลวัตถุครอบงำมากนัก น่าจะช่วยให้สามารถสรุปถึงเหตุและผลด้วยตัวเองได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มุ่งสู่ความมั่นคงยั่งยืนเป็นเป้าหมายหลัก จำเป็นต้องเน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพ

ซึ่งคงไม่ได้หมายถึงคุณภาพในด้านวัตถุอีกเช่นกัน หากเน้นอิสระภาพในด้านความคิดโดยที่ไม่ยึดติดอยู่กับกรอบของรูปแบบทำให้ความคิดคับแคบ เพราะความที่ขาดอิสระกำหนดตัวเองให้ต้องเดินตามกันคนอื่น จึงตกเป็นทาสภายในระบบและโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งชนต่างถิ่นเป็นฝ่ายกำหนด ดังเช่นสังคมไทย แม้สังคมประเทศอื่นซึ่งตั้งอยู่ในสภาพภูมิศาสตร์ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ได้เผชิญความจริงมาแล้วจนถึงปัจจุบัน

หากหวนกลับมาพิจารณาเริ่มต้นจากตัวเราเองก่อนอื่น จากเหตุและผลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งควรถือว่ารากฐานความคิดคนเป็นเหตุปัจจัยนำสู่ความสำเร็จ และมีโอกาสช่วยให้บังเกิดความมั่นคงยั่งยืน แต่เท่าที่เป็นมาแล้วกลับ ขาดการเน้นความสำคัญของจิตวิญญาณซึ่งเป็นสังขารมพื้นฐานของชีวิตคน โดยเฉพาะคนท้องถิ่น หากข้ามไปเน้นที่ทรัพย์สินเงินทองและรูปวัตถุ แม้บางครั้งมีการคิดถึงด้านจิตวิญญาณ แต่ถ้ามองได้ลึกซึ้ง มักพบว่ามีการนำเอาพื้นฐานด้านวัตถุมาแฝงไว้เป็นเงื่อนไขรองรับ แม้อาจไม่เจตนา แต่เกิดเพราะขาดการรู้ได้ลึกซึ้งถึงความจริง ทำให้ขาดความรักความจริงใจต่อสังคมอันเป็นบ้านเกิดของตนเอง

จึงส่งผลให้สังคมปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาที่สะท้อนกลับมากระทบตัวเองหนักหน่วงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ สำหรับคนซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในเมือง สิ่งสัมผัสได้ใกล้ตัวมากที่สุดที่ใคร่ขอหยิบยกมากล่าวเป็นตัวอย่างก็คือ ปัญหาการจราจรติดขัด และ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากชุมชนแออัด เช่น เป็นแหล่งเพาะเชื้ออาชญากรรมและโรคภัยไข้เจ็บ

ซึ่งจริง ๆ แล้วหากมองที่รูปแบบของแต่ละปัญหาจากรากฐานการมองที่อิสระในระดับหนึ่ง น่าจะเห็นได้ว่าแต่ละลักษณะของปัญหา ต่างก็เป็นเพียงชิ้นส่วนหนึ่งของความหลากหลายในกระบวนการ ซึ่งในอนาคตน่าจะมีแนวโน้มเกิดปัญหาลักษณะใหม่กว่าติดตามมาอีก ทำให้เพิ่มแรงกดดันกับภาวะจิตใจคนในสังคมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

แต่คนที่รากฐานตนเองตกอยู่ภายใต้กระแสอิทธิพลวัตถุนิยมให้หลงอำนาจ ย่อมมองปัญหาต่าง ๆ อย่างขาดการสานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หากเห็นภาพแยกกันเป็นเอกเทศ เมื่อมีการปฏิบัติก็มุ่งไปแก้ไขเพียงการใช้อำนาจสั่งการ และเอาผิดกับคน รวมถึงนิยมใช้กฎระเบียบ

ในที่สุดก็พบว่าทำอะไรไม่ได้ แต่กลับทำให้สังคมปัญหาที่ความรุนแรงภายในตัวเองเพิ่มขึ้นบนพื้นฐานวัฏจักรเก่า ส่วนคนในชนบทก็ยังคงละทิ้งอุดมการณ์งานอาชีพ ซึ่งได้แก่การเกษตรกรรมอันถือเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษมาช้านาน เพื่ออพยพเข้ากรุงบนพื้นฐานความรู้สึกซึ่งกลายเป็นค่านิยมลึกลับยิ่งขึ้นเพื่อแสวงหาเงินมาใช้ปรุงปรอความสบายให้แก่ตัวเอง โดยนำมาจับจ่ายซื้อหาเทคโนโลยีมีผลสนองประโยชน์แก่คนต่างชาติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งดังกล่าวมีพื้นฐานความจริงซึ่งคนที่ถูกขวยโอกาสสามารถสืบสานกระแสผลประโยชน์ด้านวัตถุเชื่อมโยงไปถึงพื้นฐานซึ่งอยู่ในต่างถิ่น และแน่นอนที่สุด เมื่อรากฐานจิตใจถูกทำลาย ย่อมส่งผลทำลายจิตสำนึกรับผิดชอบอันถือเป็นหน้าที่ของคนท้องถิ่นแต่ละคน

สิ่งดังกล่าว เป็นเพียงกรณีซึ่งหยิบยกมาเป็นตัวอย่าง เพื่อหวังให้รู้ความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เน้นประเด็นซึ่งเกิดจากคน อันสืบเนื่องจากรากฐานความเป็นคนถูกทำลาย เราคงกล่าวในขั้นนี้ว่า คนซึ่งรากฐานตนเองถูกอิทธิพลจากกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านรูปวัตถุซึ่งมีคนจากอีกชั่วหนึ่งเป็นฝ่ายกำหนดทำลาย ทำให้มองข้ามสิ่งธรรมชาติได้มอบให้มาแต่กำเนิดแล้ว ซึ่งควรถือเป็นสัจธรรมพื้นฐานที่แท้จริงของแต่ละคน ทำให้คุณค่าชีวิตจำต้องตกเข้าไปอยู่ในวังวนของกระแสที่ขาดสมดุล จึงสูญเสียเศรษฐกิจหนักขึ้น ซึ่งโดยหลักธรรมย่อมไม่มีใครอื่นช่วยได้ จนกว่าความรู้สึกเจ็บปวดจะสอนให้รู้ความจริงจากใจตัวเอง

อนึ่ง ในเมื่อมีคนอยู่รวม ๆ กัน ย่อมปรากฏหลากหลายเป็นธรรมชาติ จึงมีบุคคลที่เข้าไม่ถึงโดยที่ยังคงคิดว่าตนสามารถช่วยได้ แม้คืบว่าแก้ปัญหาสิ่งนั้นได้ สิ่งโน้นได้ แต่ถ้ามองอีกด้านหนึ่งจะพบความจริงว่า ยังไม่อาจช่วยให้รากฐานตนเองหลุดพ้นจากเงื่อนไขที่เข้าไปแฝงอยู่ในจิตใจตัวเองซึ่งมีสภาพเป็นวัฏจักรซึ่งร้อยถึงกันเป็นลูกโซ่ให้หลุดพ้นออกมาสู่อิสระภาพ

สิ่งซึ่งแสดงออกย่อมมีสภาพที่ไม่ผิดไปจากสิ่งซึ่งกล่าวกันไว้คือ โฆษณาชวนเชื่อ

ดังเช่นคำปรารภซึ่งถือเป็นสัจธรรมที่ปรากฏจากการปฏิบัติและกล่าวโดยคนในอดีตว่า **บุคคลผู้รู้ซึ่งจริง** ย่อมไม่พูดโอ้อวด แต่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน แม้หากกล่าวก็มักมุ่งไปในด้านการให้กำลังใจกับอีกด้านหนึ่งคือการท้วงติงและการชี้แนะให้มองถึงสิ่งซึ่งเป็นเหตุและผล แต่ก็ไม่นำมาใส่ใจกับการแสดงออกจากอีกฝ่ายหนึ่ง

สื่อกับการพัฒนา

หากเข้าใจได้ถึงความจริงว่า มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมา จำเป็นต้องดำเนินชีวิตร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะพบว่า สื่อจากใจถึงใจ ถือเป็นส่วนหนึ่งซึ่งธรรมชาติได้ให้มากับชีวิตมนุษย์แต่ละคน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของการดำเนินชีวิตระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ อีกทั้งยังมีเหตุมีผลนำสู่การรู้ความจริงของสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิตตนเองและเพื่อนมนุษย์ด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้น เป้าหมายสำคัญของกระบวนการดำเนินชีวิตและสื่อซึ่งควรเห็นชัดคือ รากฐานจิตใจซึ่งมีความจริงเป็นสิ่งกำหนดวิถีทางที่สานถึงसानติสุข

กิเลสในใจมนุษย์ทำให้เกิดข้ออ้างเพื่อเอาตัวรอด

ทุกวันนี้มักมีการเขียนการพูดกันในที่ต่าง ๆ ว่า **ยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร** แต่ในสภาพพื้นฐานสังคมไทยซึ่งมีอิทธิพลจากรูปวัตถุเข้าไปครอบงำ ทำให้ยึดติดอยู่กับด้านวัตถุอย่างลึกซึ้ง หากให้นำมาวิเคราะห์ค้นหาความจริงแล้วเชื่อว่า ส่วนใหญ่น่าจะเป็นพฤติกรรมตามกระแสไปเรื่อย ๆ อย่างขาดการระมัดระวังเพื่อค้นหาเหตุผลที่อยู่ใจตนเอง

จึงน่าจะเป็นเพียงภาษาซึ่งนำมาใช้เป็นเครื่องประดับ เพื่อให้การแสดงออกแลดูสวยงามอย่างที่เรียกกันว่า **ภาษาดอกไม้** ซึ่งหลังจากเบ่งบานแล้วย่อมเหี่ยวเฉาไปอย่างไร้ความหมาย หรือไม่ก็ต้องการนำมาใช้เป็นเครื่องมือข้ออ้าง เพื่อหวังให้สังคมเป็นไปตามทิศทางเดิมซึ่งมีการสร้างวัตถุให้หลากหลายยิ่งขึ้นเพื่อสนองกิเลสแห่งตน

บนพื้นฐานสังคมซึ่งรากฐานคนส่วนใหญ่รับเอาอิทธิพลรูปวัตถุเข้าไปครอบงำจนเห็นใจตนเอง เมื่อกล่าวถึง **“สื่อ”** จึงมักมีแนวโน้มมุ่งมองไปยัง **สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรสาร กระทั่งดาวเทียมและสิ่งซึ่งภาษาต่างถิ่นเรียกกันว่าอินเทอร์เน็ต** และยังคงเชื่อว่าบนวิถีทางซึ่งมุ่งออกจากตัวเอง คงตกอยู่ในสภาพที่ตามกระแสรูปแบบ ซึ่งถูกกำหนดให้สร้างอิทธิพลเหนือกว่าอย่างไม่ยอมหยุด

กับอีกด้านหนึ่ง คงมีข้ออ้างปรากฏออกมาเป็นธรรมดาว่า **ถ้าไม่รีบก้าวไปข้างหน้า เราคงตามไม่ทันเขา** ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือสังคมไทย และคำพูดดังกล่าว เราก็ได้ยินกันมาแล้ว เพียงในช่วงหลัง ๆ ปรากฏบ่อยครั้งยิ่งขึ้น ทำให้อ่านใจได้ว่า เราตกเป็นทาสเขาไปแล้ว แทนที่จะคิดได้เองอย่างอิสระโดยไม่ต้องตามคนอื่น ดังเช่น การเกษตรกรรม ซึ่งมีการผลิตอะไรผลิตตามกัน

หากบุคคลใดยังสามารถหวนกลับไปพิจารณาถึงอดีต เริ่มต้นจากชีวิตตนเองเท่าที่เป็นมาแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิด **การเจริญสติภายในรากฐาน** น่าจะเข้าใจได้ไม่ยากกว่า การพัฒนาในอดีตที่เน้นความสำคัญด้านวัตถุเร็วยิ่งขึ้นจนเกินสมดุลระหว่างเหตุกับผล **ทำให้ชีวิตคนต้องถื่นซึ่งควรจะเป็นไทยอยู่ในรากฐาน** จำต้องหลุดจากการพึ่งตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น หรืออาจเรียกว่า **ขาดความเป็นตัวของตัวเองซึ่งควรมั่นคงอยู่กับการรู้เหตุรู้ผล** ทำให้รากฐานจิตใจ ขาดความมั่นคงอยู่กับสัจจะ

หากมองภาพรวมของชีวิตแต่ละคนและเห็นความสำคัญของรากฐานจิตใจได้ชัดเจน น่าจะเข้าใจได้ในขั้นต้นว่า มีสิ่งที่อยู่ภายในและภายนอก สำหรับสิ่งซึ่งอยู่ภายในได้แก่จิตวิญญาณความรักพื้นดินถิ่นเกิดของแต่ละคน ส่วนสิ่งที่อยู่ภายนอก ได้แก่สิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงเพื่อนมนุษย์ รวมถึงสรรพสิ่งอื่น ๆ โดยเหตุที่มีส่วนต่าง ๆ จากกายตัวเองและพฤติกรรมเป็นสื่อธรรมชาติ ที่เชื่อมถึงรากฐานจิตใจตัวเองช่วยให้ยังรู้ได้ถึงสิ่งซึ่งอยู่ร่วมกันกับตน และสัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกันอย่างมีโครงสร้างเป็นระบบอย่างมีเหตุมีผล

เราคงไม่มองแต่เพียงว่า **สิ่งที่อยู่ภายในกับภายนอกจิตใจเราแต่ละคนควรมีสอดคล้องระหว่างกันและกัน** เท่านั้น หากควรเข้าใจได้ลึกซึ้งกว่านั้นว่า **สิ่งซึ่งอยู่ภายในคือรากฐานของเงื่อนไขที่กำหนดสมดุล** ซึ่งเรียกกันว่า **ความมีเหตุมีผล** หรือ **ความพอดีพองาม**

ถ้าเข้าใจถึงความจริงแล้วว่า กายซึ่งปรากฏอยู่ท่ามกลางความหลากหลายของรูปลักษณะการปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีกระแสซึ่งชีวิตจำเป็นต้องสัมผัสกับสิ่งดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นจึงควรเข้าใจและยอมรับว่า **สื่อธรรมชาติกับบทบาทของสิ่งเหล่านี้ล้วนได้มาจากธรรมชาติของจิตใจแต่ละคนจึงควรถือว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง**

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เป้าหมายของสื่อน่าจะมีสองด้านคือ **เพื่อการเรียนรู้ และหวังนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง กับอีกด้านหนึ่งเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่เพื่อนมนุษย์ได้อิสระยิ่งขึ้น**

หากขาดการยังรู้ได้ลึกซึ้งถึงความหมายของสื่อธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นสัจธรรมของชีวิตแต่ละคน ย่อมมุ่งข้ามไปมองที่สื่อซึ่งผลิตขึ้นจากอิทธิพลกิเลสของคน ดังจะพบกับการเปลี่ยนแปลงแม้จากวิทยุมาสู่โทรทัศน์ กระจังดาวเทียม และคงไม่หยุดเพียงแค่นี้

จากการขาดรากฐานจริงดังกล่าว ย่อมกำหนดวิถีทางที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือทำลายเพื่อนมนุษย์และสังคมซึ่งยังตกอยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าอย่างขาดความรับผิดชอบ และคนในกลุ่มซึ่งตกอยู่ในสภาพที่เหนือกว่าด้วยอิทธิพลอำนาจวัตถุเป็นส่วนใหญ่มักขาดการรู้สึกได้ลึกซึ้งถึงผิดชอบชั่วดี ทำให้ยังคงเชื่อว่าสิ่งซึ่งตนคิดและนำปฏิบัติคือวิถีทางนำสู่การสร้างสรรค์

ทั้งนี้และทั้งนั้น ลงมีกิเลสเป็นเงื่อนไขเข้าไปแฝงเป็นธรรมชาติอยู่ในรากฐานจิตใจ ย่อมเกิดภาวะปิดกั้นมิให้ของจริงซึ่งมีอยู่แล้วในใจตนเอง มีโอกาสออกมาปรากฏอย่างอิสระ หากเต็มไปด้วยข้ออ้างลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมุ่งเน้นไปยังเงื่อนไขที่ปรากฏหลากหลายอยู่ภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญ เช่นการโทษคนอื่น สิ่งอื่น สูดแล้วแต่ว่าสิ่งใดจะเข้ามาปรากฏอยู่ในสายตาตน และคนทั่วไปในช่วงนั้น ๆ

ความสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับรากฐานจิตใจคน

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นปัญหา มีเหตุผลสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจคน ภายในองค์รวมของชีวิตมนุษย์มีร่างกายและจิตใจสัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกัน อีกทั้งมีเหตุผลสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นวัฏจักรทั้งสองทิศทางอย่างอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นคนด้วยตนเอง

การสื่อถึงกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นสิ่งที่กำหนดโดยธรรมชาติที่อยู่ในใจของทั้งสองฝ่าย หากนำเอาสื่อซึ่งปรากฏเป็นสัญกรรมอยู่ในระบบชีวิตแต่ละคนมาลำดับความสำคัญตามขั้นตอนของเหตุและผลน่าจะเห็นความจริงได้ว่า การปฏิบัติจากใจซึ่งกำหนดรูปลักษณะของวิธีการและทิศทางจากรากฐานความรู้สึกนึกคิดตนเองถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก ส่วนการเขียนการพูด นับเป็นเรื่องห่างจากรากฐานมากกว่า จึงมีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ

การปฏิบัติจึงถือเป็นสื่อธรรมชาติในระดับพื้นฐาน เนื่องจากสามารถถ่ายทอด กระแสความรู้สึกจากใจฝ่ายหนึ่งถึงใจอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างลึกซึ้ง ดังจะพบกับคำปรารภจากเยาวชนบางคนผู้มีรากฐานจิตใจละเอียดและลึกซึ้งถึงระดับหนึ่งที่กล่าวจากความรู้สึกที่ว่า **เมื่อมีโอกาสสัมผัสกับพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่บางคนแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ แม้ไม่ได้พูดออกมาก็ยังรู้สึกอบอุ่นและศรัทธาอย่างลึกซึ้ง**

แต่ก็มีแง่คิดจากอีกด้านหนึ่งว่า ถ้าผู้รู้สึกดังกล่าวขาดความลึกซึ้งในรากฐานตนเอง อาจตกเป็นเหยื่อคนที่ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างขาดความจริงใจได้ไม่ยากเช่นกัน ซึ่งทั้งนี้และทั้งนั้นคงต้องมองถึงทุกส่วนที่เป็นองค์ประกอบรอบด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่หากปรากฏมีเงื่อนไขให้สะดุดคิด

การปฏิบัติของผู้บริหาร

คำปรารภที่หยิบยกมากล่าว หากฟังแล้วเก็บมาคิดวิเคราะห์ได้ลึกซึ้ง ย่อมสามารถรู้และเข้าถึงความหมายของสื่อซึ่งเป็นของจริงที่ปรากฏอยู่ในกระแสธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ซึ่งดำรงอยู่ร่วมกัน ดังเช่นที่กล่าวกันว่า **ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลัง**

แม้การเขียนการพูดหากสืบเนื่องมาจากสิ่งซึ่งตนได้ปฏิบัติแล้วทำให้รู้ความจริงแล้วหรืออีกนัยหนึ่งพูดจากประสบการณ์และพูดจากความจริงที่มีอยู่ในใจตนเอง ย่อมนำวิถีทางสู่การสร้างสรรค์อย่างมีระบบบนพื้นฐานธรรมชาติทำให้เชื่อมั่นได้ หากใช้การพูดหรือเขียนที่ไปลอกเลียนแบบมาจากคนอื่นหรือจากตำรา

แม้การพูดการเขียนไปตามกระแสสังคมเพื่อให้ตัวเองอยู่ได้และได้มาในสิ่งซึ่งตนต้องการ ดังเช่นที่กล่าวกันว่า **พูดแบบภาษาดอกไม้ หรือ พูดอย่างขาดความรับผิดชอบ** ซึ่งลักษณะเช่นนี้แม้ชีวิตจะก้าวต่อไปได้ ก็คงวนไปเวียนมาและไปได้เพียงช่วงหนึ่ง แล้วก็ต้องรับผลเสียหายไม่ว่าเร็วหรือช้า ยิ่งไปกว่านั้น ยังส่งผลเสียหายให้บังเกิดขึ้นแก่สังคมด้วย

มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เลือกว่าชาติไหนภาษาไหน หากมุ่งวิถีทางสู่การเรียนรู้และเข้าถึงธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์แต่ละคนอย่างอิสระ ย่อมมีโอกาสนำเอาสื่อธรรมชาติซึ่งมีอยู่แล้วในตนเองออกมาใช้ประโยชน์ นำสู่วิถีทางที่สร้างสรรค์ได้อย่างลึกซึ้ง กับอีกด้านหนึ่ง ย่อมส่งผลสะท้อนกลับมาช่วยพัฒนาคุณภาพของเหตุแห่งสื่อซึ่งอยู่ในรากฐานตนเอง ให้ใสสะอาดและบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นตามเหตุและผลอย่างเป็นธรรมชาติ

ผู้บริหารซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ จำเป็นจะต้องมีความจริงจังต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม ก่อนจะหยั่งรู้และเข้าถึงธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ สิ่งซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญช่วยให้การถ่ายทอดข้อมูลอันเป็นสัจธรรมให้คนอื่นเข้าถึงได้ คือการที่ตนสามารถหยั่งรู้และเข้าใจได้ถึงเหตุแห่งสื่อซึ่งปรากฏเป็นความจริงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองก่อนอื่น หากหยั่งรู้ได้ถึง ย่อมช่วยให้รากฐานจิตใจเปิดกว้างและเกิดความจริงใจต่อคนอื่น

ซึ่งหากมองจากอีกด้านหนึ่งย่อมพบว่า ปราศจากความหวาดระแวงอันมีผลทำให้นำเอาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏหลากหลายอยู่ภายนอกตน มาใช้เป็นเงื่อนไขอ้างเหตุ เพื่อมุ่งหวังเอาตัวรอดรวมทั้งปิดกั้นอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า **แก้ตัว**

อนึ่งโดยสัจธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏเป็นปัญหาต่างก็มีสองด้าน ดังนั้นในเรื่องระหว่างคนกับคน แม้ด้านหนึ่งอาจสร้างเงื่อนไขขึ้นมา แต่อีกด้านหนึ่งควรดับได้ก่อน ย่อมช่วยให้ด้านตรงข้ามสามารถดับได้ไม่ช้าเร็วหรือช้า นอกจากนั้น ฝ่ายที่ดับได้ก่อนน่าจะมีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารผู้รับผิดชอบ

ซึ่งกรณีเช่นนี้ น่าจะถือเป็นการให้ที่มุ่งทิศทางการสร้างสรรค์ทั้งแก่สังคมและตนเองอย่างแท้จริง เหนือกว่าการบริจาคตพย์สินเงินทอง ซึ่งเป็นด้านวัตถุ ไม่ว่าจะกระแสการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุซึ่งมีเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันทั่วโลกจะเป็นไปอย่างไร วิถีชีวิตบุคคลผู้ปฏิบัติได้ย่อมไม่ตกเข้าไปอยู่ในกระแสที่กำหนดให้ตัวเองต้องมีส่วนร่วมก่อความเดือดร้อนให้กับเพื่อนมนุษย์

มองสู่ปัญหาซึ่งอยู่ในพื้นฐานวัฒนธรรม

เริ่มต้นจากช่วงปี พ.ศ. 2537 ฝ่ายบริหารของรัฐได้ประกาศเป็นปีรณรงค์เพื่อวัฒนธรรมไทย หากพิจารณาที่เหตุผลโดยเอาคนเป็นพื้นฐาน น่าจะวินิจฉัยได้ว่า หากไม่รู้สึกรู้ว่ามี การสูญเสียทางวัฒนธรรมคงไม่มีการประกาศให้รณรงค์ แสดงให้เห็นว่า แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเท่าที่ผ่านมาแล้ว ทำให้เกิดการสูญเสียทางวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อปีซึ่งประกาศไว้ใกล้จะผ่านพ้นไป ยังมีการประกาศให้รณรงค์ต่อมาอีก

หากนำเอาความหมายของวัฒนธรรมในทางปฏิบัติ ซึ่งถือว่า **ทุกชีวิตและทุกสิ่งที่เกิดและดำรงอยู่ร่วมผืนแผ่นดินเดียวกัน ย่อมมีรากฐานผูกพันถึงซึ่งกันและกัน โดยถือเอารากฐานที่อยู่ในจิตใจมนุษย์ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นเป็นหลัก และถือเอาผืนแผ่นดินเป็นพื้นฐานรองรับ** มาใช้เป็นหลักในการพิจารณา เพื่อช่วยให้เข้าใจและมองเห็นความจริงได้อย่างลึกซึ้ง

คงส่งเสริมให้เห็นภาพได้ชัดเจนว่า ตามสภาพสังคมที่ปรากฏเป็นความจริงในปัจจุบัน การรณรงค์ดังกล่าว คงไม่ปรากฏผลให้เกิดสภาพที่ช่วยแก้ไขปัญหาคือ เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏ

สะท้อนให้เห็นภาพความจริงมาแล้ว ทำให้เข้าใจได้ว่ามีความเข้าใจวัฒนธรรมมุ่งไปยึดติดอยู่กับด้านรูปแบบ แทนที่จะมองได้ถึงรากฐาน เพื่อหวังแก้ปัญหาได้อย่างถึงรากฐาน

ดังเช่นการมุ่งไปเน้นที่โบราณสถานซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้าง โดยมีการนำมาเล่าขานกันถึงความเป็นมา กับรูปลักษณะของการแต่งกาย ตลอดจนการบันเทิงเช่นดนตรีไทยและเพลงไทย ซึ่งไม่อาจสานความรู้สึกให้เชื่อมโยงถึงคุณค่าความรักซึ่งควรจะมีให้ทุกชีวิตที่มีเหตุมีผลถึงซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังรากฐานความรู้สึกลงถึงพื้นดินอันถือเป็นสื่อความรักระหว่างใจกับใจ

วิญญาณความรักพื้นดินถิ่นเกิดของแต่ละคน ยิ่งขึ้นไปมีอำนาจระดับสูง ซึ่งแน่นอนที่สุด เมื่อขาดก็ย่อมเปิดโอกาสให้กระแสจากต่างถิ่นเข้ามาแทรกแซงลงถึงรากฐาน และสามารถผ่านลงไปถึงคนระดับล่างรวมทั้งเยาวชนคนรุ่นหลัง ดังที่ปรากฏเห็นความจริงจากสื่อสาธารณะออกมาให้รู้แล้วอย่างหลากหลาย แม้ตัวระบบสื่อเองก็เห็นได้ชัด เช่นเดียวกันกับภาพสะท้อนจากปี่ณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมและเรื่องอื่น ๆ เท่าที่ผ่านมาแล้วทั้งหมด หากเก็บมาคิดให้ลึกซึ้งย่อมพบผลเช่นเดียวกันหมด

คำปรารภซึ่งปรากฏออกมาเป็นครั้งคราวว่า เมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา แต่เหตุใจในปัจจุบันกลับพบว่าศีลธรรมมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยส่วนใหญ่หันหลังให้กับความจริงของชีวิตตัวเองและสรรพสิ่งทั้งหลาย ซึ่งมีรากฐานการเกิดการดำรงอยู่ร่วมแผ่นดินถิ่นเดียวกันกับตน ขาดการหยั่งรู้ได้ถึงคุณค่าของสิ่งดังกล่าว ซึ่งแม้จะปรากฏหลากหลาย แต่ก็มีเหตุมีผลสนองชีวิตและจิตใจตนมาแต่อดีต อีกทั้งยังสืบสานต่อมาจนถึงช่วงหลัง ๆ

ดังจะเห็นได้ทั่ว ๆ ไปถึงนิสัยทั้ง ๆ ขว้าง ๆ สิ่งซึ่งผ่านเข้ามาสู่ชีวิตและผ่านไปแล้ว อย่างไม่สนใจที่จะเก็บรวบรวมไว้ใช้เป็นเครื่องเตือนสติ และเสริมฐานความรู้สึกภูมิใจในตัวเอง ยิ่งไปกว่านั้นหากมองที่ผู้ใหญ่หลายต่อหลายคน หากพบว่าเด็กบางคนสนใจเก็บสะสมกลับถูกหาว่า เก็บอะไรไม่เข้าเรื่องเข้าราว ทำให้บ้านช่องรกรุงรัง ซึ่งแท้จริงแล้ว ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างทางใจที่ดีให้กับเด็ก

แม้เมื่อพบว่าการสูญเสียศีลธรรมเกิดขึ้นในสังคม ก็มักมีแนวโน้มยึดยึดเด็กให้เข้าไปสู่ระบบการพัฒนาศีลธรรมในด้านรูปแบบ เช่นให้เข้าวัดไปฟังเทศน์ ให้มีการเปิดหลักสูตรสอนศีลธรรมในห้องเรียน ซึ่งน่าจะมีแนวโน้มยึดติดรูปแบบหนักยิ่งขึ้นไปอีก เนื่องจากรากฐานของเด็กและเยาวชนยังขาดประสบการณ์ ทำให้รากฐานขาดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

บนพื้นฐานสังขารของสังคมซึ่งตกอยู่ใต้อิทธิพลเงื่อนไขจากรูปวัตถุทำให้ยึดติด ไม่ว่าจะที่ไหนมีคนยอมพบกับภาพพฤติกรรมซึ่งสะท้อนภาวะยึดติดเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเปลือกนอกที่หุ้มห่อกายจะมีรูปลักษณะอย่างไร กระทั่งคนหม่อมฟ้าเหลือง เพียงแต่มาน้อยกว่ากัน แล้วแต่น้ำหนักของรูปวัตถุซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในใจของแต่ละคน

แม้ยังมีน้อยอยู่ก็มีโอกาสเพิ่มขึ้นได้ ในเมื่อมีการสานกระแสถึงซึ่งกันและกันเป็นธรรมดา และธรรมชาติของภาวะยึดติดก็มีอิทธิพลกำหนดให้แนวคิด และวิถีทางปฏิบัติของคนในการคิดแก้ไขปัญหามุ่งเน้นไปยังด้านวัตถุ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องใดก็ตาม

ภาพสะท้อนของปัญหาด้านการเมือง

แม้เมื่อกล่าวถึงเรื่องราวของประชาธิปไตยเราพบภาพคนส่วนใหญ่ที่มุ่งมองไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐสภา รวมถึงการเลือกตั้ง กับภาพของกระแสซึ่งมุ่งขึ้นไปสนใจเอาจริงเอาจังกับเรื่องราวซึ่งมีรูปแบบอยู่ ด้านบนอย่างเห็นได้ชัด แม้พฤติกรรมที่สะท้อนภาพของการเรียกร้องต้องการสิ่งนั้นสิ่งโน้นจากด้านบน

ซึ่งจริง ๆ แล้วหากมองที่รากฐานก็คือเรื่องเดียวกัน หากมีรากฐานความเชื่อต่างรูปแบบกันอย่างหลากหลาย อีกทั้งภายในภาพรวมของแต่ละเรื่อง มีการยึดติดกันอยู่คนละขั้วหรือคนละด้าน

ทั้งนี้และทั้งนั้นน่าจะสืบเนื่องมาจากการขาดคุณสมบัติของการศึกษาวิเคราะห์ซึ่งสามารถเจาะลึกลงถึง สัจธรรมของเหตุและผลว่า เราแต่ละคนได้สูญเสียอะไรไปจากรากฐานตนเอง จึงทำให้ปัจจุบันเกิดภาวะ ร้อนแรงเพราะขาดจิตสำนึกในการนำปฏิบัติลงสู่ด้านล่างอันควรมีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งสิ่งดังกล่าว หากค้นพบความจริงจากใจตนเองได้ ย่อมช่วยให้แต่ละคนสามารถมองเห็นแนวทางปฏิบัติ สามารถช่วยให้จิตใจและการปฏิบัติดำเนินไปได้ด้วยความสงบ ดังที่กล่าวกันว่า แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี

การคิดแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่หันหลังให้ความจริงซึ่งควรมีอยู่ในใจ

แม้ในด้านการพิจารณาแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ซึ่งมีเหตุมีผลสัมพันธ์ถึงการสูญเสียรากฐาน วัฒนธรรม เราก็ยังได้ยินบุคคลในกลุ่มผู้มีหน้าที่บริหารระดับสูงกล่าวท่ามกลางที่ประชุมสัมมนาครั้งใหญ่ซึ่งชัดขึ้น อย่างเป็นทางการท่ามกลางอิทธิพลภาคธุรกิจว่า **เราร่ำรวยกันมามากแล้วขอให้แบ่งบันไปรักษาผลประโยชน์ ชาติกันบ้าง** แทนที่จะมองสู่อีกทิศทางหนึ่งซึ่งมีเหตุที่แท้จริงอยู่ในรากฐานของสิ่งซึ่งเป็นปัญหาและกล่าวว่า **ขอให้ลดความอยากในตัวเองลงไปเสียบ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้รักษาผลตัวเอง** เพราะโดย สัจธรรมคงไม่มีใครรักษาผลให้ธรรมชาติได้ หากคิดว่าตนทำได้ก็เท่ากับว่า ดึงเอาพื้นฐานธรรมชาติเข้ามาไว้ใน อุ้งมือกิเลสของตน หากกระทำต่อไปก็ยิ่งส่งผลให้ต้องประสบกับสภาพที่เลวร้ายยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ปัญหาการยึดติดเปลือกนอก ทำให้ลงไม่ถึงรากฐานตัวเอง

อนึ่ง รากฐานวัฒนธรรมเป็นสิ่งอยู่ในจิตสำนึกคนท้องถิ่น ส่วนโบราณวัตถุก็ดี เครื่องแต่งตัวชุดไทยก็ดี ดนตรีไทยก็ดี เป็นเพียงปลายเหตุหรือเป็นผลพวงซึ่งปรากฏเป็นรูปแบบในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงภายใน กระแสวัฒนธรรม หากประสงค์จะให้เกิดจิตสำนึกจริง แทนที่จะนำเอารูปแบบเหล่านี้มาให้สัมผัส น่าจะเริ่มจากการให้โอกาสลงมือปฏิบัติให้เห็นความจริงโดยมุ่งที่กระแสการเปลี่ยนแปลง

และหาใช่มุ่งไปยังที่มาของโบราณวัตถุ เครื่องดนตรีไทย หรือสิ่งอื่น ๆ ในทำนองนี้ หาก **ผู้ใหญ่ควรเริ่มต้นทบทวนที่มาของชีวิตตนเอง** เพื่อหวังให้เกิดคุณสมบัติคือ **เอาใจตัวเองไปใส่ใจเด็กก่อนอื่น** ไม่เช่นนั้น

แล้วยอมเกิดพฤติกรรมนำเอาสิ่งซึ่งเป็นเพียงรูปแบบหรือเปลือกนอกของวัฒนธรรมเข้าไปยึดเยี่ยวให้เด็กอย่างปราศจากการรู้สึกได้

ดังนั้นหากผู้ใหญ่ปลอดจากภาวะยึดติดในระดับหนึ่งยอมรู้สึกได้ถึงประเด็นนี้ และคงวนกลับมาถามตัวเองว่าในสมัยที่ตนยังเป็นเด็กมีความรู้สึกกับเรื่องเหล่านี้อย่างไร คำตอบจากเด็กน่าจะปรากฏออกมาว่า เป็นเรื่องไกลตัวและไกลจากความพร้อมของรากฐานจิตใจตัวเองอย่างมาก

ดังนั้นสิ่งซึ่งผู้ใหญ่ในอดีตปรารถนาในเชิงสอนลูกหลานว่า ให้เริ่มต้นสนใจในสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวใกล้ใจที่สุดก่อนอื่น และหากคิดฟื้นฟูรากฐานวัฒนธรรมจากสิ่งซึ่งเป็นความจริง โดยที่มีผู้ใหญ่ให้ความสำคัญแก่เด็ก อีกทั้งถอดหัวใจตัวเองให้วนกลับไปนึกถึงความรู้สึกในช่วงซึ่งยังเป็นเด็กได้ น่าจะเห็นว่าจุดเริ่มต้นกระแสฟื้นฟูรากฐานวัฒนธรรมถ้ามองที่เด็กคงจะพบว่า ควรปลูกฝังความรักความสนใจในสิ่งซึ่งมีเหตุผลสัมพันธ์อยู่กับชีวิตประจำวันของเด็กเอง อีกทั้งสอนให้เด็กเกิดนิสัยเก็บสะสมสิ่งซึ่งผ่านพ้นไปแล้วอย่างปราศจากการรู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญกว่าสิ่งนี้ โดยที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติจากความรักความจริงใจให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง รวมทั้งลงมือปฏิบัติร่วมกับเด็กอย่างมีความสุข

ในด้านคุณภาพควรรู้ได้ถึงความจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด ดังที่เคยกล่าวไว้เป็นครั้งคราวในที่ต่าง ๆ ว่า หากมองบนพื้นฐานด้านคุณค่าและเห็นได้อย่างชัดเจน ย่อมรู้สึกได้ว่าไม่ว่าเพชรหรือทองคำหากนำมาเปรียบเทียบกับเม็ดดินเม็ดทรายย่อมถือว่ามีความสำคัญเท่ากัน ชีวิตกับการพัฒนาคุณภาพควรเริ่มต้นจากความพอดีพองามระหว่างสองด้านเป็นสมดุล

อนึ่ง เนื่องจากได้กล่าวถึงคำว่า “สอนให้เด็กเกิดนิสัยเก็บสะสมสิ่งซึ่งผ่านพ้นไปแล้ว” คงต้องขอแนะนำเอาความหมายของ “การสอน” มาทบทวนเพื่อทำความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง โดยที่ได้กล่าวไว้ในช่วงแรก ๆ ของข้อเขียนนี้ถึงการลำดับความสำคัญของสื่อการสอน จากสื่อธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานความจริงถึงสื่อซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ คงขออนุญาตย้าว่า การปฏิบัติของผู้ใหญ่เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงรากฐานจิตใจได้เหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น

กับอีกด้านหนึ่งซึ่งยิ่งสำคัญอย่างลึกซึ้งและถือเป็นกุญแจซึ่งนำสู่ความสำเร็จน่าจะได้แก่ จากรากฐานจิตใจของผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมในการเข้าใจเด็กอย่างปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชัง และไม่เพียงผู้ใหญ่ควรเป็นผู้ที่ไม่สะท้อนพฤติกรรมทำสิ่งต่าง ๆ อย่างทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ หรือ เอาแต่ถ่ายเข้าว่า หากควรมีความละเอียดรอบคอบ รวมทั้งใช้ชีวิตอยู่อย่างมัธยัสถ์และเรียบง่าย สามารถปรับใจตัวเองให้เข้าถึงบรรยากาศได้ทุกรูปแบบอย่างมั่นคงชัดเจนอยู่กับเหตุและผลเป็นธรรมชาติ

รากฐานการศึกษาที่ควรได้รับการปรับเปลี่ยน

สังเคราะห์ของความเจริญจำเป็นต้องมีสองด้าน ด้านหนึ่งได้แก่รากฐานซึ่งปรากฏอยู่ในจิตใจของแต่ละคน ส่วนอีกด้านหนึ่ง คือสิ่งซึ่งเป็นผลจากพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นสิ่งซึ่งสำคัญที่สุด น่าจะได้แก่ความเจริญภายในรากฐานจิตใจตนเองซึ่งควรจะมีลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้และทั้งนี้ก็เพื่อหวังให้การพัฒนาได้มีความมั่นคงยั่งยืน

ส่วนความเจริญในด้านที่เกิดจากพฤติกรรมย่อมเป็นไปตามเหตุและผลบนพื้นฐานตนเองอย่างเป็นธรรมชาติซึ่งผู้ที่ยังมีกิเลสหนาอย่าเข้าใจได้ยาก ดังเช่นที่นำมากล่าวเน้นกันถึง **การพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเอง**

หากมองที่รากฐานการศึกษาซึ่งอยู่ในจิตใจแต่ละคนภายในสังคม ซึ่งควรจะสะท้อนให้เห็นแนวคิดและพฤติกรรมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นอย่างสอดคล้องกันกับความเจริญในด้านร่างกายและวัย แต่กลับพบว่าในปัจจุบันมีแนวโน้มทำให้รู้สึกว่ามันยิ่งขึ้น ดังจะพบกับการแสดงออกเป็นครั้งคราวเมื่อได้รับแนวคิดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของสิ่งซึ่งเป็นสัญธรรมชาติ มักสะท้อนคำปรารภออกมาว่า **ลึกซึ้งมากจนไม่อาจเข้าใจถึง** ซึ่งสิ่งนี้น่าจะมาจากเด็ก ๆ แทนที่จะมาจากผู้ใหญ่

ดังได้ลำดับความสำคัญก่อนหลังของสื่อการศึกษา ซึ่งปรากฏเป็นธรรมชาติอยู่ในโครงสร้างชีวิต แต่ละคนเป็นสัญธรรมชาติแล้ว การปฏิบัติถือเป็นสื่อธรรมชาติที่สำคัญเหนือการพูดการเขียน ยิ่งไปกว่านั้นหากการปฏิบัติเริ่มต้นจากรากฐานจิตใจที่อิสระ เพื่อหวังให้เกิดการพัฒนาความเจริญขึ้นจากจิตใจตนเองอย่างแท้จริง การปฏิบัติจำเป็นต้องได้รับการกำหนดโดยเงื่อนไขซึ่งมีเป็นธรรมชาติอยู่ในรากฐานตนเอง และข้อสัจย์ต่อพื้นฐานดังกล่าวอย่างชัดเจน ช่วยให้อีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นมุมกลับคือ ตนมีโอกาสเรียนรู้ความจริงยังลงถึงสิ่งซึ่งอยู่ในใจตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ซึ่งสิ่งนี้เองถือเป็นศูนย์ควบคุมการแสดงออกในแต่ละโอกาส ไม่ว่าจะรูปลักษณะใด ให้อยู่กับเหตุและผลได้อย่างชัดเจน แม้การควบคุมสมดุลระหว่างกายกับจิตตนเองให้อยู่อย่างมั่นคงยั่งยืน และช่วยให้ตนมีความสุขเพิ่มขึ้น การคิดควบคุมสิ่งซึ่งอยู่ภายนอก ย่อมลดลงตามลำดับ ช่วยให้รู้สึกเบาใจมากขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น การปฏิบัติจากรากฐานความรักความสนใจที่ปรากฏเป็นสัญธรรมอยู่ในตนเองแล้วหากนำเอาหลักธรรมอีกสิ่งหนึ่งซึ่งชี้ชัดชัดเจนว่า **แต่ละคนที่เกิดมาจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์และมองที่วิธีการเปลี่ยนแปลงของแต่ละชีวิตซึ่งสะท้อนสัญธรรมให้เห็นชัดเจนจากเด็กสู่ผู้ใหญ่** น่าจะเห็นและเข้าใจถึงบทสรุปที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งว่า **ผู้ใหญ่ควรมีความรักความสนใจที่จะลงมาร่วมปฏิบัติกับเด็กหรือ เยาวชน** และหากมีความรักความเมตตาลึกซึ้งยิ่งขึ้น อย่างปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชังว่าเป็นลูกหลานตัวเองหรือไม่ ย่อมเกิดระบบการพัฒนาขึ้นในทุกเรื่องอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะในด้านการศึกษา วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งยังมีโอกาสนำความมั่นคงยั่งยืนมาสู่ตนเองและสังคมร่วมกัน อันควรถือว่าเป็นที่ปรารถนาของทุกชีวิต

วิธีการเปลี่ยนแปลงที่มุ่ง **พัฒนาร่วมกันทั้งความรู้และคุณภาพชีวิต โดยถือคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐาน** ซึ่งควรปรากฏผลอย่างชัดเจนจากรากฐานการศึกษาของแต่ละคน จะมีความเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้เป็นผู้ใหญ่กว่า ไม่ว่าจะระหว่างพ่อแม่กับลูก ครูกับศิษย์ ผู้ถืออำนาจบริหารระดับต่าง ๆ กับผู้อยู่ภายใต้ทั้งภายในระบบงานของรัฐและภาคเอกชน รวมถึงผู้บริหารประเทศกับประชาชน พึงเน้นการปฏิบัติตนอยู่กับสัจจะซึ่งปรากฏชัดเจนมาแต่กำเนิดอย่างอิสระ โดยไม่แสดงออกให้รู้สึกว่ามีการยึดติดอยู่กับอำนาจและอามิสต่าง ๆ ย่อมสามารถสืบสานกระแสซึ่งมีการริเริ่ม และนำวิธีการสร้างสรรค์ต่อไปได้

แต่ภาพที่พบอยู่ในปัจจุบันจะพบความจริงว่า พ่อแม่ทิ้งลูกออกไปแสวงหาความมีหน้ามีตาและอามิสนอกบ้าน หลายต่อหลายคนออกไปเที่ยวได้เกาะคนมีอำนาจ โดยที่หวังว่าจะสามารถบันดาลคุณและโทษให้แก่ตน

เมื่อกลับมาถึงบ้านแม้จะหาสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ มาปรุงแต่งความสะอาดทidyสบายให้แก่ลูก กลับส่งผลสะท้อนให้ลูก ถูกมอมเมาด้วยสิ่งแปลกปลอมมากขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้นการแสดงออกที่ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ย่อมสร้างค่านิยมผิด ๆ ให้แก่เด็ก เพราะผู้ใหญ่ คิดได้ไม่ถึงรากฐานความจริง แต่กลับไปให้ความสำคัญของปัญหาครอบครัวแตกแยก โดยนำเอาการหย่าร้าง ระหว่างพ่อแม่มาเป็นประเด็นสำคัญ

หากพิจารณาที่ครูกับศิษย์จะพบว่า ครูขาดความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศิษย์ และขาดการยื่นมือช่วยเหลืออย่างเป็น ตัวของตัวเองให้ศิษย์รู้สึกศรัทธา หากออกไปแสวงหาความมีหน้ามีตาและอามิสจากที่ต่าง ๆ มากขึ้น ผลที่ปรากฏ แก่ศิษย์ก็คงเช่นเดียวกันกับพ่อแม่กับลูก และภาพเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เอง เรายังได้พบจากองค์กรงาน ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

ผลที่ปรากฏดังกล่าว เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเน้นหนักที่รูปวัตถุมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ผลสะท้อนจากอิทธิพลวัตถุจึงวนกลับมาทำลายวิญญาณความเป็นคน หนึ่ง ในด้านการศึกษาซึ่งบรรยาคาศทั่วไปในสังคม เป็นพื้นฐานที่มีอิทธิพลกำหนดความรู้สึกรู้คิดของคนอย่างสำคัญ เมื่อได้รับการหล่อหลอมจาก อิทธิพลวัตถุเพิ่มขึ้น แม้ในสถาบันการศึกษาก็มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดจากด้านสังคมและจริยธรรมมาเน้นอยู่กับ ด้านเทคโนโลยีมากขึ้น

การจัดการศึกษาในด้านสังคมและจริยธรรมเองก็มีการเน้นเรื่องนี้ แต่มองสู่ความสำคัญในด้านวัตถุเช่นกัน ดังจะพบได้จากการแก้ไขปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมเสื่อม ด้วยการเปิดสอนในหลักสูตร โดยขาดการรู้ได้ว่า ด้านหลักสูตรก็คือด้านรูปแบบ แต่พื้นฐานคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในด้านธรรมชาติ จึงน่าจะรู้ว่าครูผู้สอนวิชา อะไรก็ตาม หากมีรากฐานจิตใจอิสระ การฟื้นฟูคุณธรรมและจริยธรรมน่าจะมุ่งฟื้นฟูจากรากฐานความเป็นครูที่ แสดงความรักและรับผิดชอบต่อเยาวชน ซึ่งไม่เพียงเป็นลูกหลานตัวเองหรือเป็นศิษย์ของตนที่เคยสอนกันมาใน ชั้นเรียน

ปัญหาการสูญเสียธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หากมองเห็นภาพองค์ประกอบของมนุษย์ได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งเห็นถึงโครงสร้างซึ่งสานถึงกันบนพื้นฐานสังขารภพในองค์รวม คงเห็นได้ไม่ยากว่ารากฐานจิตใจคนเป็นกุญแจสำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลควบคุมชีวิต ทั้งระบบ รวมถึง พฤติกรรมทางด้านที่แสดงออก และรับผลกระทบเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนั้น จากเหตุผลดังกล่าว เราจึงเข้าใจความจริงได้ว่า เมื่อกล่าวถึงโลกย่อมหมายถึงโลกภายนอกพร้อมกับโลกซึ่งอยู่ในใจมนุษย์เอง และทำให้เข้าใจว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งซึ่งร่วมอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์ด้วย

หากมองย้อนกลับไปสู่อดีต แม้เพียงถึงยุคซึ่งเริ่มต้นประวัติศาสตร์ของไทยคงพบว่า มีชนต่างถิ่นนำเอา รูปวัตถุซึ่งมีรากฐานการประดิษฐ์คิดค้นและถือโอกาสกำหนดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่เหนือกว่าไว้ในมือพวกตน เข้ามาแพร่อิทธิพลครอบงำ ทำให้รากฐานธรรมชาติของคนท้องถิ่นค่อย ๆ หลุดออกไปจากตัวเองยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ในมุมนกลับ ก็มีผลทำให้คนท้องถิ่น หันเหทิศทางการมองสิ่งต่าง ๆ มาอยู่บนพื้นฐานด้านรูปวัตถุ ซึ่งลงเป็นนิสัยของคน ก็ยอมไม่อาจรู้สึกตัว ดังที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้มาแล้วในทุก ๆ เรื่อง

ซึ่งในสภาวะเช่นนี้ ย่อมทำให้คนมองสิ่งต่าง ๆ อย่างมุ่งทิศทางออกจากตัวเองด้านเดียว เนื่องจากสูญเสียคุณสมบัติในการทบทวนตัวเองไปแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า **ตกอยู่ในสภาพขาดสติ** อย่างเห็นได้ชัด แม้องศาความรุนแรงของการโต้แย้งระหว่างกันที่สูงขึ้นเป็นลำดับก็ดี ความคิดในลักษณะตัวใครตัวมันก็ดี และผลจากการคิดการปฏิบัติสู่แนวทางสร้างสรรค์ที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลทำให้ขาดการสานต่อดี ล้วนเป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขเดียวกันทั้งสิ้น

ในปัจจุบันสิ่งซึ่งปรากฏเป็นความจริงดังกล่าว แม้ผลจากการพิจารณาสิ่งแวดล้อมก็เช่นกัน มักมีแนวโน้มมุ่งไปมองที่ป่าเขาลำเนาไพร หากกล่าวถึงมลพิษก็มุ่งไปยังอากาศเป็นพิษและน้ำเสียและมุ่งไปแก้ไขที่นั่น

ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นผลจากพฤติกรรมที่มีเหตุปัจจัยอยู่ในรากฐานจิตใจคน ดังที่พบว่าเมื่อป่าสูญเสียก็มักสะท้อนภาพการมุ่งไปแก้ไขที่ป่า ที่ต้นไม้และสัตว์ป่า โดยเน้นใช้อำนาจจากฝ่ายที่มีอยู่ในมือเพื่อห้ามไม่ให้คนจากอีกด้านหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้อง ส่วนปัญหามลพิษก็จะมุ่งไปแก้ไขที่อากาศและน้ำรวมถึงการออกกฎหมาย

ธรรมชาติของคนสำคัญที่สุด

ความจริงแล้ว หากมองสู่ธรรมชาติของจิตใจมนุษย์ได้ทั้งกระบวนการ ถ้าสามารถลำดับความสำคัญได้อย่างสอดคล้องกันกับโครงสร้างของชีวิตและระบบการพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุมีผล น่าจะเห็นได้ว่า ในเมื่อเหตุของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตคนอยู่ในรากฐานจิตใจ **ธรรมชาติของคนและการพึ่งพาซึ่งซึ่งแต่ละคนมีอยู่ในรากฐานมาแต่กำเนิด รวมทั้งเข้าใจได้ถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงได้อย่างลึกซึ้ง** ย่อมนำไปสู่การเข้าใจคนได้ถึง**สังขธรรม** ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ แต่เปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกเห็นใจและเอื้ออาทรแก่กัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ทางใจระหว่างผู้ใหญ่ผู้มีโอกาสเหนือกว่ากับเยาวชน รวมถึงผู้ซึ่งชีวิตยังตกอยู่ในสภาพด้อย โอกาสในบรรยากาศโดยทั่ว ๆ ไป และระหว่างผู้มีอำนาจเหนือกว่ากับผู้ที่อยู่ภายใต้ อีกทั้งระหว่างผู้ซึ่งมีฐานะมั่งคั่งบนพื้นฐานของระบบและโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ที่มีโอกาสเติบโตขึ้นมา ก่อน กับผู้ซึ่งตามมาภายหลัง

เหตุที่ป่าถูกทำลายก็ดี สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ซึ่งได้รับการคิดค้นขึ้นมาเผยแพร่ให้นำออกไปใช้งานและปล่อยมลพิษทิ้งไว้ หากมองจากรากฐานความคิดที่อิสระ จะพบว่าเกิดจากระบบเศรษฐกิจและสังคมซึ่งผู้มีโอกาสเหนือกว่าถกฉวยโอกาส นำเอาความเห็นถือว่ามาเป็นเครื่องมือปิดกั้นความเจริญทางปัญญาและวิถีชีวิตบุคคลในด้านที่ยังด้อยกว่าตน ทำให้มุ่งทำลายป่า แม้คนในด้านที่เหนือกว่าหากเห็นโอกาสซึ่งจะตนเองจะลงมือเองได้ ก็จะทำอย่างไม่ละเว้น

การมองซึ่งมุ่งเน้นทิศทางออกจากตัวเอง หากอ่านถึงนิสัยคงกล่าวได้ว่าเป็น **การเห็นแก่ตัว** ที่เกิดจากรากฐานยึดติดรูปวัตถุ มีผลปิดกั้นตัวเองไม่ให้สามารถมองเห็นสังขธรรมของการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีลักษณะหมุนวน

เป็นวัฏจักร มิฉะนั้นแล้วหากพบสภาพป่าที่สูญเสีย แม้การเกิดมลพิษในอากาศและน้ำ คงสำนึกได้เองและสะท้อนพฤติกรรมให้เห็นว่าควรแก้ไขที่คน โดยเริ่มต้นจากตนเองก่อนอื่น

คนที่คิดได้ก็จะรู้ได้เองว่า การแก้ไขปัญหาคนโดยไม่ทำให้ต้องสูญเสียจิตวิญญาณความเป็นคน หากมีวิถีทางสู่การสร้างสรรค์ ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพซึ่งต้องใช้คุณธรรมเมตตาธรรมอันเกิดจากความเข้าใจธรรมชาติของใจคน หาใช่การใช้อำนาจเป็นตัวนำไม่

แต่อีกด้านหนึ่งผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้บริหาร ถ้ามีธรรมชาติสามารถมองเห็นธรรมชาติของชีวิตคน โดยที่มองเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเป็นวัฏจักร ย่อมถือว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติ สามารถเข้าใจถึงสังขารอยู่ในรากฐานและโครงสร้างชีวิตตนอย่างครบถ้วน จึงกำหนดวิถีปฏิบัติจากรากฐานจิตใจตนเองได้อย่างอิสระ ช่วยให้บุคคลอื่นมองเห็นและอ่านได้ถึงการมีคุณธรรมประจำใจ ย่อมนำมาซึ่งศรัทธาจากผู้อื่นด้วย

คุณภาพของผู้บริหารเท่าที่ผ่านมาแล้ว

อนึ่ง ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากอดีต ทำให้พบกับภาพสะท้อนที่เป็นความจริงชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ได้รับฟังคำปรารภเพิ่มขึ้นว่า เมืองไทยเป็นเมืองพุทธแท้ ๆ แต่เหตุใดคนในสังคมจึงขาดศีลธรรมมากขึ้น ทำให้มีแต่การใช้อำนาจแก้ไขปัญหาซึ่งยิ่งแก้ก็ยิ่งมีผลเสียหายมากขึ้น

การพัฒนาที่หมายถึง ก็เป็นสิ่งมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากคน หากรากฐานแนวคิดของคนซึ่งนำมาใช้ในการพัฒนา มีวิถีทางที่ยังลงลึกซึ่งอย่างสอดคล้องกับความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีการเจริญเติบโตของชีวิตแต่ละคน สามารถสะท้อนให้เห็นการเจริญเติบโตของรากฐานความรักซึ่งหยั่งรากลึกลงถึงพื้นดินลึกซึ่งยิ่งขึ้น ความมั่นคงยั่งยืนย่อมบังเกิดขึ้นทั้งแก่ตนและสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ

เรามักกล่าวกันจนติดปากว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับการศึกษา” โดยที่บางคนกล่าวอย่างผู้รู้ลึกซึ้ง แต่บางคนก็กล่าวตามคนอื่นบนพื้นฐานความรู้สึกรวดก้างวล เนื่องจากหลายสิ่งหลายอย่างไม่เป็นไปดังใจตัวเอง ซึ่งในลักษณะหลัง ๆ ตามความเป็นจริงแล้วน่าจะมีมากกว่ามาก

ในปัจจุบัน มีสิ่งที่ปรากฏออกมาทำให้บุคคลในด้านซึ่งเข้าถึงธรรมชาติจากการปฏิบัติแล้วระดับหนึ่งเกิดความรู้สึกว่า คนในสังคมจำนวนมากขึ้น แสดงออกซึ่งแนวคิดและการปฏิบัติสวนทิศทางกันกับความจริงจากใจ แม้ในบรรยากาศการบริหารและการจัดการศึกษาซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญ ด้วยเหตุผลนี้เองที่ปราชญ์ยุคปัจจุบันได้ชี้แนะไว้สั้น ๆ แต่กินความหมายลึกซึ้งว่า ถ้าคิดจะศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้งและคิดแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างจริงจัง จำเป็นต้องกล้าเดินทวนกระแส

อนึ่ง หลักธรรมได้ชี้แนะ ถึงการพัฒนาชีวิตและงานไว้อย่างชัดเจนว่า จงมุ่งมั่นปฏิบัติในสิ่งซึ่งตนรักและสนใจ หรืออีกนัยหนึ่ง มุ่งปฏิบัติจากรากฐานแนวคิดความเชื่อซึ่งตนมีอยู่ในใจตนเองอย่างดีที่สุด ย่อมนำวิธีการทำงานไปสู่ความสำเร็จและนำความเจริญมาสู่ทั้งตนเองและสังคมด้วย แม้การได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทองและอำนาจหากไม่นำใจไปเน้นอยู่กับมัน ย่อมได้มาตามเหตุและผล

ใคร่ขออนุญาตอธิบายถึงความหมายของความรักและสนใจประเด็นดังกล่าวให้ลึกลงไปอีกลงไปอีกระดับหนึ่งว่า น่าจะหมายถึงความรักความสนใจในสิ่งใดก็ตามที่มี ความรักเพื่อนมนุษย์และความสนใจที่ให้ความ

สำคัญต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นพื้นฐาน หากปราศจากสิ่งนี้แม้จะมุ่งไปรักและสนใจสิ่งอื่นย่อมหมายความว่า เป็นความรักที่ขาดความบริสุทธิ์ใจ หากมีเงื่อนไขอย่างอื่นเข้าไปแอบแฝงอยู่ เช่นรักที่จะทำเพราะได้เงินจ่ำรวย

แต่จากสภาพที่เป็นความจริงในปัจจุบัน เรากลับเห็นว่าคนส่วนใหญ่ยิ่งเติบโตใหญ่ยิ่งขึ้น ยังมีแนวโน้มที่ ชอบอ้างว่า การจะทำการต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ต้องเริ่มต้นจากการมีเงินก่อน จึงทำให้อ่านได้ชัดเจนว่าเป็นแนวคิดที่เน้นจุดเริ่มต้นของสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งซึ่งอยู่นอกตัวนอกใจตน ซึ่งแนวคิดที่ปฏิเสธความสำคัญของรากฐานตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจุดเริ่มต้นจากความโลภ ควรถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดที่ทำให้ทั้ง ตัวเองและสังคมได้รับผลเสียหาย ดังเช่นผลสะท้อนจากสภาวะเศรษฐกิจและสถาบันการเงินซึ่งได้รับผลเสียหายอย่างหนัก

แม้ผู้บริหารสถาบันการศึกษาระดับสูงบางคน ก็ยังสะท้อนคำกล่าวออกมาสู่สาธารณชนโดยเน้นปัญหา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของการพัฒนาการศึกษาขณะนี้ว่า อยู่ที่การขาดเงินงบประมาณ จึงทำให้มีการคิดกู้ยืมชาติอื่นมาใช้ ซึ่งทำให้อ่านได้ถึงความจริงซึ่งแฝงอยู่ในส่วนลึกกว่า คือเงื่อนไขของอิทธิพลจากรูปวัตถุที่เข้าไปแฝงอยู่ในใจจึงมีผลทำลายคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งควรมีอยู่ในตัวเอง

ดังนั้นสังคมจึงสะท้อนภาพให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมนี้ ยิ่งเติบโตขึ้นด้วยอำนาจทั้งในด้านวัตถุและด้านการจัดการ แทนที่รากฐานซึ่งหมายถึงจิตใจและความคิดจะหยั่งลงลึกซึ้ง เพื่อช่วยให้ทั้งตนเองและสังคมซึ่งแต่ละคนมีส่วนร่วมกันพัฒนามีความมั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้น กลับส่งผลทำให้ ดิ้นเงินและคืบแคบลง และสะท้อนพฤติกรรมทำให้สังคมสับสนสับสนคลอนมากขึ้นเป็นลำดับ

เปรียบเทียบชาติของชีวิตคนและสังคมเช่นเดียวกับธรรมชาติของต้นไม้และป่า

หากนำเอาสังขารของวิถีชีวิตต้นไม้ซึ่งเห็นและเข้าใจได้ง่ายมาเป็นหลักพิจารณาจะพบว่า เมื่อด้านบนเติบโตขึ้นอีกทั้งมีการแตกกิ่งแขนงออกไปเรื่อย ๆ หากหวนกลับไปมองที่รากฐานจะพบว่า มีรากหยั่งลงลึกซึ้งอีกทั้งแผ่กว้างมากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้แก่ชีวิตและช่วยหาอาหารมาหล่อเลี้ยงได้อย่างเหมาะสม

จากหลักเดียวกันถ้าหันมาพิจารณาที่วิถีการเจริญเติบโตของชีวิตคนคงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะเติบโตสูงขึ้นไปถึงไหนคงเป็นเรื่องที่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่สองขาจำเป็นต้องได้รับโอกาสให้สัมผัสพื้นดินได้อย่างต่อเนื่อง

ซึ่งหมายถึงรากฐานจิตใจต้องรักพื้นดินจึงลงไปสัมผัสอย่างมีความสุขอีกทั้งไม่ลืมความสำคัญของเพื่อนมนุษย์ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในระดับพื้นดินร่วมกับตน ย่อมมีเหตุมีผลสัมพันธ์ถึงวิถีการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจอย่างสอดคล้องกันกับความเจริญของสังคมอย่างแท้จริง

เหตุและผลซึ่งหากเป็นไปตามนี้ ทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ ย่อมส่งผลสู่การสร้างสรรคอย่างเป็นธรรมชาติ ช่วยให้ระบบการศึกษามีการกระจายอย่างมีรากฐานจริงปรากฏเห็นได้ชัดเจน แม้ว่ามองมาจากทิศทางใด ถ้ามองที่สิ่งแวดล้อมก็จะไม่พบกับภาวะสูญเสียนักเช่นทุกวันนี้ ไม่ว่าจะมองสูในเมืองหรือในชนบทซึ่งเป็นวัฏจักรที่มีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน

ผลกระทบจากอิทธิพลวัตถุดิบปัญหาที่อยู่ในกระแสโครงสร้างทางการเมือง

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เมื่อปี พ.ศ. 2475 บนพื้นฐานการใช้กำลังทหารปฏิวัติโดยคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งใช้นามคณะผู้ก่อการว่า คณะราษฎร ณ จุดเริ่มต้นนี้ก็มีเงื่อนไขที่เป็นข้อสังเกตสำคัญว่าเกิดขึ้นในขณะที่รากฐานการศึกษาของชาวบ้านซึ่งเป็นคนระดับพื้นฐานยังขาดความพร้อมที่จะรอบรู้ได้ทุกด้าน เพราะเราไปรับอิทธิพลรูปแบบมาจากชนต่างชาติซึ่งคนกลุ่มนี้หลงเชื่อว่าเขาเจริญกว่าเรา

เนื่องจากโครงสร้างการศึกษาในอดีตก็เริ่มตกเข้าไปอยู่ใต้อิทธิพลรูปแบบ ทำให้คนมองปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะแยกส่วนมาแล้ว การเริ่มต้นระบอบประชาธิปไตยก็คงถูกกำหนดกรอบไว้ให้เน้นในด้านการจัดการเหนือกว่าด้านธรรมชาติซึ่งควรปรากฏอยู่ในรากฐานจิตสำนึกคนทุกระดับชั้นอย่างทั่วถึง

เงื่อนไขดังกล่าวจึงเป็นเสมือนชนนักปักติดหลังของสังคมไทย ซึ่งนอกจากปลดไม่ออกแล้วยังฝังปลายอันแหลมคมลงลึกซึ่งยิ่งขึ้น และทับประสาทซึ่งควบคุมพฤติกรรมไม่ให้รู้สึกตัวเพื่อหวังปลดออก ยาวนานมาถึงปัจจุบัน

อนึ่ง หากพิจารณาถึงสมมุติฐานของประชาธิปไตย ถ้าไม่ยึดติดอยู่เพียงด้านที่เป็นรูปแบบ ทำให้มองได้ถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงซึ่งปรากฏเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ควรมีทิศทางที่ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงจากระดับล่าง ซึ่งหมายถึงจิตวิญญาณความรักพื้นดินของคนท้องถิ่นซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดขั้นสู่ด้านบน

แต่การจะบรรลุผลตามเจตนารมณ์และอุดมการณ์ คนทั้งหลายซึ่งชีวิตเติบโตสู่ด้านบน จำเป็นต้องมีรากฐานจิตใจผูกพันอยู่กับด้านล่างอย่างเป็นธรรมชาติซึ่งหมายความว่า การละความอยากที่จะขึ้นไปด้านบนเพื่อหวังเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นความจริงซึ่งตนมีวิญญาณความรักอยู่กับพื้นดินอย่างลึกซึ้งมาแล้ว

แต่ภาพสะท้อนที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันทำให้รู้สึกว่า คนส่วนใหญ่ซึ่งชีวิตเติบโตขึ้นทั้งในด้านฐานะความเป็นอยู่และทรัพย์สินเงินทองตลอดจนอำนาจการจัดการในสังคม เกิดจากความอยาก ซึ่งคนยุคที่ผ่านมา เรียกกันว่า **ตีนไม่ถึงดิน** ดังเช่นที่ภาชีตบหนึ่งกล่าวในเชิงเตือนสติไว้ในอดีตว่า **ขึ้นขี่หลังเสือมันง่าย แต่ลงจากหลังเสือมันชียากยิ่ง** และขออนุญาตกล่าวเสริมต่อไปว่า **เสือตัวจริงและเป็นตัวที่มีพลังมากที่สุดนั้นมันแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง**

ถ้าคนท้องถิ่นละความสะดวกสบายได้จนกลายเป็นคนส่วนใหญ่ ทุกสิ่งย่อมฟื้นตัวได้เอง

ดังนั้นภาพรวมของวัฏจักรชีวิตซึ่งถือเป็นสังขาร โดยที่หวังว่าบุคคลผู้ซึ่งเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะมีรากฐานจิตใจที่เห็นคุณค่าของการก้าวลงมาสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ในระดับพื้นดินด้วยความรู้สึกมีความสุข โดยที่มีการแสดงออกสู่สายตาคนทั่วไปอย่างสม่ำเสมอเป็นธรรมชาติจากใจตนเอง ขณะนี้มองเห็นได้น้อยลงไปเรื่อย ๆ

ทุกสิ่งทุกอย่างจะเผยให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนก็ต่อเมื่อโอกาสทำให้อีกด้านหนึ่งได้เรียนรู้ความจริง ในด้านการเมืองซึ่งสามารถอ่านได้จากโอกาสที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจริง ๆ แล้วหากมองภาพรวมของระบบประชาธิปไตยทั้งในด้านการจัดการและในด้านที่เป็นรากฐานธรรมชาติ น่าจะเข้าใจได้

ว่า การเลือกตั้งในทุกโอกาส เป็นเพียงประตูซึ่งนำสู่ส่วนปลายของโครงสร้างในด้านการจัดการเท่านั้น แต่ส่วนที่ควรถือเป็นพื้นฐานจริงน่าจะได้แก่จิตวิญญาณของคนระดับล่าง ซึ่งสิ่งที่อยู่ใกล้ชีวิตที่สุดและน่าจะมี ความผูกพันขั้นพื้นฐานก็คืองานอาชีพที่มีธรรมชาติอยู่กับพื้นดินซึ่งแต่ละคนคิดได้เองอย่างอิสระ

ดังนั้น วิถีชีวิตคนที่เติบโตขึ้นแล้วแสดงออกให้เห็นชัดทำให้มั่นใจได้ว่า มุ่งลงสู่ด้านล่างจากใจจริง ย่อมมี การสละตำแหน่งและอำนาจ นำตัวเองลงปฏิบัติร่วมกิจกรรมงานอาชีพการเกษตรร่วมกับชาวบ้านอย่างจริงใจเป็น ธรรมชาติ ย่อมสร้างศรัทธาให้ชาวบ้านอย่างเข้าถึงรากฐานจิตใจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นงานในด้านการจัด ระบบชุมชนเพื่องานอาชีพที่อยู่บนพื้นฐานการกระจายอำนาจและความชอบธรรม จากจิตใต้สำนึกของคนซึ่งยัง คงมีวิญญาณความรักอยู่กับท้องถิ่นเอง

หากจะถามคนลักษณะนี้ย่อมชี้ให้เห็นได้ชัดเจนว่า การจะพัฒนาประชาธิปไตยให้ได้ผลจริงจึงหาใช่เน้น วิถีทางที่มุ่งสู่ด้านบน จนกระทั่งสะท้อนให้เห็นภาพของการแย่งชิงเอาจริงเอาจังกันรุนแรงยิ่งขึ้นไม่ หากควรมุ่งสู่ ทิศทางตรงข้ามซึ่งเป็นที่ตั้งจริงของรากฐานธรรมชาติของประชาธิปไตย คนระดับบน ๆ จึงควรสะท้อนความ สามารถในการแสดงออกจากรากฐานตนเอง ดังนั้นความสำเร็จในการเข้าถึงขึ้นอยู่กับการลงปฏิบัติจากรากฐาน อันเป็นธรรมชาติของตน หาใช่แสดงมาายภาพให้คนทั่วไปเห็นเพื่อหวังประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งแฝงเป็นเงื่อนไข้อยู่ ภายในใจตัวเองไม่

อนึ่ง คนซึ่งเติบโตขึ้นบนพื้นฐานวัตถุ ที่กำหนดวิถีชีวิตตนเองหวนลงสู่ด้านล่าง แม้ว่าจะมองเห็นได้ยาก แต่ก็เชื่อว่าไม่มีให้เห็นกันเสียเลย หากไม่ได้รับความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจากสื่อสาธารณะและคนส่วนใหญ่ จึงมี โอกาสน้อยที่จะได้รับการนำเอาสาระและผลงานออกเผยแพร่เพื่อให้เกิดผลในด้านการศึกษาแก่ชนรุ่นหลัง และคนซึ่งชีวิตลงปฏิบัติสู่วิถีทางดังกล่าวหากมีความจริงใจ ย่อมไม่เน้นความสนใจให้ตนโด่งดังในสังคมด้วย หากพยายามรักษาความเป็นกลางในรากฐานจิตใจไว้อย่างดีที่สุด

แม้ในด้านการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานรองรับการพัฒนาทุกเรื่องก็กล่าวได้ว่า นักวิชาการเป็นที่พึ่งหลักของ สังคมถึงระดับชาวบ้าน แต่คุณสมบัติของการเป็นนักวิชาการที่ระบุไว้ชัดเจนว่า มีความเป็นกลาง และมีวิถี ชีวิตที่มุ่งลงสู่พื้นดิน เพื่อหวังความเจริญภายในรากฐานตนเอง เน้นด้านจริยธรรมและปัญญา ก็มี การเบี่ยงเบนวิถีทางขึ้นสู่ออคอยการเมืองเด่นชัดยิ่งขึ้น โดยมีข้ออ้างว่าต้องการเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ชาวบ้านและ ช่วยสังคมให้เป็นประชาธิปไตย แต่หากมองที่วิถีชีวิตตนเองของแต่ละคน น่าจะเป็นสิ่งบ่งบอกถึงสังคมนั้นที่ปรากฏ อยู่ในรากฐาน ย่อมสามารถหยั่งรู้ได้ถึงความจริงจากใจหรือไม่

การเก็บภาษีอากรจากหยาดเหงื่อแรงงานและความวิริยะอุตสาหะสร้างสรรค์ตลอดจนผลการพัฒนาตนเองซึ่งเป็นคนละด้านกับการนำมาตีเป็นมูลค่า โดยที่นำส่วนหนึ่งมาใช้จ่ายพัฒนาการศึกษาเพื่อคุณภาพ น่า จะหมายถึงความเจริญด้วยภูมิปัญญา ซึ่งถือรากฐานท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญ

แต่ผู้ผ่านการศึกษาดังกล่าวต้องตกเป็นเหยื่ออิทธิพลวัตถุอย่างปราศจากความรู้สึกรู้ได้ และวิถีชีวิตต้องถูกกำหนด ให้มุ่งสู่ด้านบน แม้ความตั้งใจเดิมคิดว่าขึ้นไปแล้วจะลงข้างล่าง แต่เมื่อเข้าไปจริง ๆ กลับลงไม่ได้

อาจเป็นเพราะติดการปิดกั้นจากระบบของกระแสเท่ากับอีกด้านหนึ่งต้องติดอยู่บนหลังเสือตัวใหญ่ซึ่งเข้าไป แฝงอยู่ในรากฐานตัวเองและแพร่อิทธิพลจนทำให้ชีวิตตนต้องสูญเสียคุณค่า

กลุ่มนักวิชาการซึ่งนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ ได้ร่วมกันคิดขึ้นเองว่า **ควรมีความเป็นเลิศทางวิชาการ** แทนที่จะคิดได้ว่า **ควรมีความเป็นเลิศทางภูมิปัญญาท้องถิ่น** อันเป็นที่เกิดและดำรงชีวิตของแต่ละคน

ในด้านสังคมต้องยอมรับว่า การสูญเสียผลผลิตจากการศึกษา ยิ่งเป็นนักวิชาการซึ่งสูญเสียวิญญาณ ความเป็นคนท้องถิ่นด้วยควรถือได้ว่าเป็นการสูญเสียอันใหญ่หลวงของประชาชนและสังคม

การหักเหทิศทางของภาพทัศน์จากพื้นฐานธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการพัฒนาที่เน้นรูปวัตถุ

รูปลักษณะและทิศทางของภาพทัศน์ที่มุ่งมองปัญหาต่าง ๆ มีเหตุสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจและความคิดของคนมองปัญหาซึ่งสืบเนื่องมาจากสิ่งดังกล่าว ถือเป็นกฎเกณฑ์สำคัญของการกำหนดทิศทาง การพัฒนาให้มุ่งไปสู่วิถีทางที่สร้างสรรค์ได้ตามเป้าหมายหรือต้องพบกับภาวะสูญเสียยิ่งขึ้น

ก่อนอื่นควรมองเห็นความจริงได้ว่า **ภาพทัศน์ในการมองปัญหาต่าง ๆ ควรสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนว่ามีหลักธรรมเป็นพื้นฐานรองรับทำให้สามารถเห็นความจริงได้ทุกด้าน** ซึ่งกรณีนี้ น่าจะมีเหตุสืบเนื่องมาจากการมองจากรากฐานที่อิสระ โดยที่ปลอดจากอิทธิพลเงื่อนไขพอสมควรแล้ว ช่วยให้เห็นถึงภาพรวมซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่มีกระแสเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุมีผล ไม่ว่าจะมองสิ่งใดก็ตาม โดยที่เห็นถึงคุณค่า เท่าเทียมกันจากธรรมชาติ ของจิตใจตน

อิทธิพลจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของรูปวัตถุซึ่งเป็นผลจากการคิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นโดยคน โดยมีเจตนามุ่งทิศทางสู่สองด้านด้วยกัน ด้านหนึ่งเพื่อหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่วนอีกด้านหนึ่งมุ่งหวังนำมาสนองความสะดวกสบาย ซึ่งทั้งสองด้านต่างก็มีผลครอบงำทำลายสติได้ทุกขณะ

ทั้ง ๆ ที่สติเป็นสิ่งบ่งบอก คุณภาพซึ่งควรมีอยู่ในรากฐานจิตใจ และสะท้อนออกมาปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้นให้การดำเนินชีวิตมั่นคงอยู่ได้ อีกทั้งยังเป็นที่พักพิงแก่เยาวชนคนรุ่นหลังผู้มีโอกาสสัมผัสทำให้รู้สึกศรัทธาอย่างสอดคล้องกันกับความเจริญในด้านร่างกาย และรูปวัตถุซึ่งเป็นส่วนประกอบของชีวิต

เหตุของการตกเป็นทาสเศรษฐกิจชนต่างชาติและทิศทางสู่การแก้ไขปัญหา

หากสติถูกทำลายบุคคลผู้ขาดสติยอมปรับเปลี่ยนภาพทัศน์ซึ่งเคยมั่นคงอยู่กับเหตุผลมาอยู่ใต้อิทธิพลวัตถุ ทำให้ตนและสังคมจำต้องตกเป็นทาสเศรษฐกิจคนชาติอื่น

คนเหล่านี้จะคิดว่า **การมีรูปวัตถุซึ่งเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบที่ใหม่กว่าคือความเจริญก้าวหน้า** ทำให้คนซึ่งอยู่ในด้านที่มีโอกาสเหนือกว่าเพราะเป็นฝ่ายค้นคิดและประดิษฐ์ขึ้น อีกทั้งเป็นฝ่ายกำหนดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เพื่อหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ด้านหนึ่งยิ่งมุ่งกอบโกยมากขึ้น โดยที่อีกด้านหนึ่งตกเป็นทาสลึกลับยิ่งขึ้น ทำให้ชีวิตทั้งสองด้านมีช่องว่างในด้านวัตถุห่างกันมากขึ้น แต่จริง ๆ แล้วทั้งสองฝ่ายต่างร่วมกระแส

แห่งกรรมทำลายตัวเองร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น บทวิถีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีวัฏจักรคล้อยกันเป็นลูกโซ่ต่อเนื่อง ทำให้ยากที่จะหลุดพ้นออกสู่อิสระภาพ

แต่บนพื้นฐานสังขารรวมของความหลากหลาย ก็มีการกระจายปรากฏการณ์ในด้านรูปแบบ ทั้งในด้านวัตถุและด้านแนวคิด สานจากข้อหนึ่งถึงอีกข้อหนึ่ง โดยที่มีช่วงกลางเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหลักกรรมชาติดังกล่าวสามารถนำมาใช้เพื่อความเข้าใจบทบาทการเปลี่ยนแปลงได้ทุกเรื่องที่มีการรวมกลุ่มจากธรรมชาติซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง

แม้มองภาพรวมของสังคมในช่วงที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน จะพบว่าส่วนใหญ่และเป็นส่วนซึ่งอยู่กลางระหว่างสองขั้ว มีการโน้มเอียงค่อนข้างขั้วหนึ่ง ด้านน้ำหนักและปริมาณที่เด่นชัดมากขึ้น

แต่จากหลักกรรมชาติอีกสิ่งหนึ่งก็เชื่อว่า **ไม่มีสิ่งใดที่เป็นไปร้อยเปอร์เซ็นต์** จึงควรอยู่อย่างผู้สนใจค้นหาสิ่งซึ่งเชื่อว่าเป็นแนวคิดและพลังที่มุ่งสร้างสรรค์ และเสริมการพัฒนาสิ่งนั้นไม่ว่าจะเป็นส่วนน้อยหรือใหญ่ เพื่อหยั่งรู้ว่า การจะเริ่มวิถีทางดังกล่าวได้ พื้นฐานตนเองต้องอยู่ในสภาพที่อิสระ ช่วยให้ตนมองเห็นได้สองด้านคือด้านหนึ่งสามารถเรียนรู้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กับอีกด้านหนึ่งช่วยให้มองเห็นความหวัง อีกทั้งมุ่งปฏิบัติจากความจริงใจ นอกจากนั้นยังมีส่วนให้ชนรุ่นหลังซึ่งอาจรู้สึกท้อแท้เพราะยังขาดประสบการณ์ได้รับกำลังใจอย่างเป็นธรรมชาติ

หากรากฐานธรรมชาติของคนถูกทำลาย ย่อมมีผลกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงสู่ด้านตรงข้าม แทนที่จะมองสิ่งต่าง ๆ อย่างสานถึงซึ่งกันและกัน และมีความชัดเจนถึงคุณค่าของแต่ละสิ่งอย่างเท่าเทียมกันภายใต้จิตสำนึก กลับเปลี่ยนมามองสิ่งต่าง ๆ ด้วยภาพที่แยกส่วนกันเป็นเอกเทศ อีกทั้งมองสิ่งซึ่งผ่านพ้นไปอย่างไร้ความหมายต่อชีวิตตนเอง จึงทำให้รากฐานการเรียนรู้ ไม่อาจยังลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดังจะพบได้จากเหตุผลในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของท้องถิ่น ที่มีการ **ได้ใหม่ลืมนเก่า** ทั้ง ๆ ที่โดยหลักการพัฒนาแม้ในด้านการค้า **ควรคิดสร้างความหลากหลายอย่างรอบด้าน** และ **การสะสมสิ่งซึ่งผ่านพ้นไปแล้วไว้ใช้เสริมฐานการสร้างสิ่งใหม่ให้บังเกิดความมั่นคงในอนาคต**

จึงทำให้ปัญหาการพัฒนาในปัจจุบัน หากย้อนกลับไปทบทวน จะพบได้แต่ผลสำเร็จรูปซึ่งขาดพื้นฐานที่ **มา ซึ่งควรมีอยู่ในท้องถิ่นให้เด่นชัดอยู่ในใจได้เสมอ** แต่กลับไปปรากฏอยู่กับชนต่างถิ่นในแทบทุก ๆ เรื่อง แม้มีบางเรื่องซึ่งพัฒนาขึ้นมาจากพื้นฐานท้องถิ่น แต่ก็ เป็นผลงานจากตัวบุคคล เมื่อผู้นำการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวผ่านพ้นไป ก็จะถูกไปอยู่ในมือคนต่างถิ่นในที่สุด

ภาพสะท้อนจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ปรากฏ หากมองสู่โครงสร้างและมองได้ลึกซึ้งถึงระดับหนึ่ง จะพบว่ามีการบังคับการสานถึงซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ แต่มีแนวโน้มการคิดและปฏิบัติภายในกรอบซึ่งกำหนดไว้ในลักษณะตัวใครตัวมัน เช่นระหว่างกลุ่มราชการด้วยกันเอง

ยิ่งถึงช่วงลงปฏิบัติจะพบกับกรอบของพรรคพวกในลักษณะที่เรียกกันว่า **ผูกขาด** บนรากฐานที่คับแคบ การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยังมีด้านราชการเป็นฝ่ายกำหนดแผน มักมีแนวโน้มมุ่งไปหาปัญหาการตลาดดังเช่นที่มีการร้องเรียนปรากฏจากเกษตรกรเสมอ ๆ ว่า **ส่งเสริมให้ปลูกแต่ไม่มีตลาดรองรับ**

ในด้านนักวิชาการทั้งที่ทำงานค้นคว้าวิจัยและส่งเสริม ซึ่งควรสารถึงกันเป็นธรรมชาติแต่กลับพบกับ ปัญหาการแยกตัวจากกันเป็นเอกเทศโดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติ อีกทั้งมีการแย่งงานกันทำในลักษณะซ้ำซ้อน กันทั้งสองด้าน

ยิ่งไปกว่านั้นการเริ่มโครงการไม่ว่าจากด้านใดด้านหนึ่ง จะมีลักษณะที่ลำดับความสำคัญไว้กับด้าน เทคโนโลยีซึ่งมีรูปวัตถุเป็นฐาน แทนการมุ่งมองและให้ความสนใจเริ่มต้นศึกษาจากความหลากหลายในด้านจิตใจ และความคิดของคนท้องถิ่น ซึ่งปรากฏภาพเป็นความจริงอยู่ในตลาดก่อน แล้วจึงสานระบบการมองอย่างเชื่อมโยงย้อนกลับมาคิดวางแผนการผลิต อีกทั้งเริ่มต้นคิดพัฒนาเทคโนโลยีจากสิ่งซึ่งสืบสานมาจากวิถีชีวิตคนท้องถิ่น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเข้าใจถึงความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง แทนการยึดติดอยู่แต่เพียงรูปแบบ น่าจะเข้าใจได้อย่างแจ่มชัดว่าการเกษตรกรรมเป็นวัฒนธรรมที่ควรจะต้องคล้องกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติของท้องถิ่น แทนที่จะเห็นได้แต่เพียงว่าเป็นงานอาชีพ

ไม่เช่นนั้นแล้วบนพื้นฐานสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยมาแต่เริ่มแรก เราคงไม่สูญเสียชีวิตคนในภาคเกษตรกรรมทั้งในด้านคุณภาพและความเป็นอยู่ ตลอดจนการพึ่งพาเป็นอาชีพพื้นฐาน จนทำให้คนในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่และเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจต้องกำหนดวิถีชีวิตตัวเองให้โยกย้ายเข้ากรุงสร้างปัญหาการจราจรติดขัด และมลพิษที่เพิ่มองศาความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

แต่เราก็ยังคงเน้นแก้ปัญหาทั้งที่การก่อสร้างสิ่งก่อสร้างภายในเมืองเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับคนอพยพเข้าเมือง อีกทั้งมีการอุดหนุนธุรกิจเครื่องจักรกลและสารเคมีจากชนต่างถิ่น เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหามลพิษอย่างปราศจากการแก้ปัญหาความไม่สมดุลของชีวิตซึ่งอยู่ร่วมสังคมเดียวกันอย่างจริงจัง

จึงเห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ภาพในภาพรวมของระบบสังคมและเศรษฐกิจของไทย นับวันยังมีรายจ่ายซึ่งใช้เงินกู้จากต่างประเทศเพิ่มขึ้น แต่รายได้ของประชากร โดยเฉพาะคนระดับล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ทัศนะที่มีต่อนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผน 8 เชื่อมโยงถึงแผน 9

หากหวนกลับไป มองนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเริ่มจากแผน 1 ถึง 7 ล้วนเน้นอยู่กับการพัฒนาซึ่งให้น้ำหนักในด้านรูปวัตถุเหนือกว่ามาตลอด หากพิจารณาเรื่องราวสาระเท่าที่กล่าวมาแล้วในข้อเขียนนี้ทั้งหมด คงไม่รู้สึกรู้สีกแปลกใจอะไรในเมื่อแผนพัฒนาก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากคน และคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มซึ่งได้รับโอกาสให้ก้าวขึ้นไปอยู่บนพื้นฐานเงื่อนไขของสังคมเช่นนี้ ย่อมสะท้อนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่ให้ความสำคัญและน้ำหนักในด้านวัตถุซึ่งยิ่งขึ้นอย่างสอดคล้องกัน

ผลที่ปรากฏก็คือ ทำให้คนในสังคมเสื่อมศีลธรรมรุนแรงยิ่งขึ้นอย่างไม่เลือกพวกเลือกกลุ่ม และรู้สึกว่ายิ่งปรากฏแก่คนระดับสูงดูจะมีแนวโน้มรอดพ้นจากเงื้อมมือกฎหมายได้มากกว่าคนระดับรองลงมาถึงคนระดับล่าง

มลพิษที่ปรากฏในกระแสสิ่งแวดล้อมก็เพิ่มองศาความเป็นพิษเป็นภัยสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งควรถือเป็นสมบัติของคนท้องถิ่นและชนรุ่นหลัง ๆ ควรมีโอกาสรับไว้เป็นมรดกตกทอดตามเหตุและผล ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนไปเป็นการสร้างหนี้สินไว้ให้ชนรุ่นหลังเพิ่มมากขึ้น

แม้ภาพสะท้อนจากการพัฒนาในช่วงสั้น ๆ ที่เพิ่งจะผ่านพ้นมาก็ยังไม่มีวีแววว่าจะมองเห็นความจริงใจ ในการพัฒนาคุณภาพของคนอย่างจริงจังได้น้อยลงไปมาก แม้เพียงการกล่าวถึงให้สามารถเห็นภาพได้อย่างลึกซึ้งว่า **หยั่งรู้ถึงสังขรณ์ของชีวิตคนได้อย่างลึกซึ้ง** คงเน้นการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทำลายวิญญานความเป็นคนมาโดยตลอด และดูจะเป็นภาพที่ชัดเจนอีกทั้งรุนแรงยิ่งขึ้น

อนึ่ง อยู่ ๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผน 8 ก็ประกาศนโยบายเน้นการพัฒนาคุณภาพของคน หากนำเหตุปัจจัยในเรื่องกาลเวลา และธรรมชาติของรากฐานคนมาร่วมใช้เป็นฐานการพิจารณา น่าจะเปรียบเสมือนการทวนกระแสธรรมชาติของลมพายุและคลื่นที่กำลังโหมหนักยิ่งขึ้นอย่างขาดความละเอียดย่อน

การเตรียมการขั้นต้นเท่าที่กระทำมาแล้วก่อนนำประกาศใช้ สิ่งต่าง ๆ ยังคงปรากฏอยู่บนแผนกระดาษ แม้มีการพูดกันมาแล้วอย่างเป็นขั้นตอนและมีการวางแผนให้มีตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ เข้าร่วมอย่างกว้างที่สุด

แต่เท่าที่กล่าวไว้ในข้อเขียนโดยเน้นลำดับความสำคัญของสื่อไว้ที่ **การปฏิบัติ** คงกล่าวได้ว่า เท่าที่ก้าวมาแล้วยังคงไม่ถึงของจริง จนกว่าจะมีการลงมือปฏิบัติ หากกระทำจากความจริงใจ คงคาดได้ว่าน่าจะต้องเผชิญกับปัญหาอย่างหนักหน่วงมากขึ้น เพราะยังไม่อาจกระจายคุณภาพของผู้นำปฏิบัติซึ่งควรมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องราวของคนอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งสูงด้วยศิลปะภายในจิตวิญญาน ทำให้ภาพที่ปรากฏอยู่ข้างหน้าเปรียบได้ดุจสิ่งซึ่งคนรุ่นก่อนเคยกล่าวไว้ว่า **เข็นครกขึ้นภูเขา แบกสำเภอลงท่า**

บทสรุป

ทั้งนี้และทั้งนั้น สิ่งซึ่งเข้าไปปรากฏเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานจิตใจคน โดยเฉพาะในด้านรูปวัตถุย่อมมีเหตุมีผลผูกพันถึงผลประโยชน์ส่วนตนของแต่ละคนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเกิดจนเป็นธรรมชาติมาแล้วช้านานมาก อีกทั้งอิทธิพลธรรมชาติก็เป็นสิ่งทราบกันดีพอสมควรอยู่แล้วว่า ไม่อาจมีอำนาจอื่นใดจะแก้ไขได้นอกจากอำนาจธรรมชาติด้วยตนเอง

แม้ธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในรากฐานคนย่อมได้รับการแก้ไขได้โดยธรรมชาติคนด้วยตนเองเท่านั้น ดังที่ความจริงประจักษ์ชัดอยู่แล้วจากหลักธรรมที่ว่า **เมื่อเกิดได้เองย่อมดับได้เอง** และคงไม่มีชีวิตใดสิ่งใดจะหลีกเลี่ยงพ้น ไม่ว่าจะดิ้นรนไปสู่วิถีทางไหน แม้มีข้ออ้างต่าง ๆ นา ๆ

สิ่งที่ยังคงมีอยู่ ก็คือความจริงเท่านั้น ดังการหยิบยกเอากณีต่าง ๆ มากกล่าวไว้ ณ ที่นี้จึงไม่มีเจตนา มุ่งตำหนิบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด หากใช้เป็นตัวอย่างเพื่อเสริมการอธิบายให้เข้าใจถึงเหตุและผลได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

ถ้าบุคคลใดนำมาคิดโดยผูกติดกับตัวเองหรือพรรคพวก ย่อมหมายความว่า ตนยังไม่อาจปลดพันธนาการภายในรากฐานจิตใจตัวเองออกในระดับหนึ่งได้ ส่วนบุคคลผู้สามารถปลดได้ถึงระดับหนึ่งแล้วย่อมเห็นเองว่าเป็นสิ่งที่ให้ความรู้แก่ตนลึกซึ้งยิ่งขึ้น

อนึ่ง บทความเรื่องนี้มุ่งสะท้อนปัญหาซึ่งได้รับการเรียนรู้ความจริงจากของจริง เพื่อหวังให้แต่ละคนนำไปพิจารณาค้นคิดถึงวิถีทางแก้ไขได้ด้วยตนเอง หากสามารถมองเห็นกลับสู่ทิศทางตรงข้ามได้อย่างอิสระ โดยที่ตระหนักดีแล้วว่า ระดับความตื้นลึกของรากฐานแนวคิดแต่ละคนไม่เหมือนกัน แทนการกำหนดจากบุคคลคลเพียงคนเดียวอีกทั้งไม่ใช่ผู้อ่านหรือผู้รับ ย่อมไม่สอดคล้องกันกับของจริงซึ่งแต่ละคนมีอยู่ในใจ ดังนั้นจึงเข้าใจและยอมรับว่า หากใครเชื่อไม่เชื่อหรือรับได้แค่ไหน คงเข้าใจได้ดี และคิดว่าน่าจะเป็นเรื่องของแต่ละคนโดยแท้

12 มิถุนายน 2538

แก้ไขเพิ่มเติม 24 พฤษภาคม 2544